ORTODOKSİA

Ahlakî ve dinî resale

Müdürü mes'ul
MELETİOS LUKAKİS

Mahal idare
TAHTA MİNARE, VODİNA SOKAĞI 42
İstanbul—Fener

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

Περιοδικὸν ἠθικοθρησκευτικὸν

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Ἔτος ΙΕ' — Ἀπρίλιος 1940. — Τεῦχος 4.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ

† ΒΕΝΙΑΜΙΝ

ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ ἐνδόξως ἀναστάντος Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀριθ. Πρωτ. 244.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

Ὁ Θεὸς τῆς κτίσεως, ὁ ὁμιλήσας εἰς τὰς θύελλας, ὁ Θεὸς τῆς Ἱστορίας, ὁ ὁμιλήσας διὰ τοῦ Μωϋσέως, ὁ εἰς τὴν

συνείδησιν ὡς Θεὸς τῆς ἀγαθωσύνης ὁμιλῶν, ἔλαβε σάρκα διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καὶ σταυρὸν ὑπέμεινε καὶ ἀνέστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Θεὸς τοῦ ἀπείρου, Θεὸς τῆς αἰωνιότητος, Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τοῦ ἐλέους. Ἀνέστη Ἐκεῖνος, τὸν Ὁποῖον προκατήγγειλαν οἱ Προφῆται, ὁ εἰπὼν «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα, δι' ἧς θὰ διέλθωσι τὰ λογικὰ πρόβατα διὰ νὰ κατευθυνθῶσι πρὸς θείας νομάς».

Ἀνέστη Χριστός, ἵνα τὸ θεῖον ἀποκαλυφθῇ τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα σπαρῇ ἡ ἀθανασία τοῖς θνητοῖς, ἵνα ἐναρμονισθῇ τὸ πραγματικὸν πρὸς τὸ ἰδεῶδες, τὸ γήϊνον πρὸς τὸ οὐράνιον, ἵνα τὸ ἄτομον, διαισθανόμενον τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἐξυψωθῇ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς θυσίας. Καὶ ἂν γεννώμεθα ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ προέλευσις ἡμῶν καὶ ἡ σύστασις ἐστὶν οὐρανία. Καὶ ἂν ὑπείκωμεν τῷ θανάτῳ, ἀνήκομεν τῇ αἰωνιότητι. Ἡ δὲ ζωὴ ἡ αἰώνιος εἶνε νὰ γνωρίσωμεν τὸν οὐράνιον Πατέρα καὶ Ὃν Ἐκεῖνος ἀπέστειλεν ἡμῖν Ἰησοῦν, τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ. Ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦσι τὸ ἀριστούργημα καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθωσύνης τοῦ Θεοῦ, τὴν μεγαλυτέραν ἔκφρασιν τῆς ἀγάπης, τὴν μοναδικὴν ἐλπίδα. Εἰς ταῦτα συνοψίζεται ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ. Ταῦτα τυγχάνουσι τὸ μοναδικὸν μυστικὸν τοῦ θριάμβου, ὃν καλεῖται νὰ καταγάγῃ ὁ μαθητὴς Ἐκείνου ἐναντίον τοῦ κόσμου. Ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις εἶνε τὸ φῶς, ἡ σωτηρία, ἡ ζωή.

Ἀναπτύξωμεν οὖν, τέκνα ἡμῶν ἀγαπητά, ὅ,τι ἐν ἡμῖν ὑπάρχει τὸ θεῖον. Ἄνθρωποι σαρκικοὶ «ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον (Ἰω. ΣΤ' 27).

Μορφώσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς θυ-

σίας, ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο ἵνα ἀποτρέψῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἢ ἐμποδίσῃ ἢ ἐπιβραδύνῃ τὴν ἀνάβασιν αὐτῆς πρὸς Αὐτόν.

Δεσμεύσωμεν τὰς ἐνεργείας τῶν παθῶν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῶν πνευματικῶν ἱκανοτήτων. Καταρδεύσωμεν τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ἵνα δῶμεν αὐτῷ μείζονα δύναμιν καὶ γονιμότητα. Φεισθῶμεν τοῦ ζωτικοῦ χυμοῦ τοῦ δένδρου καὶ κατευθύνωμεν αὐτὸν πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Μὴ φεισθῶμεν αὐταπαρνήσεων ἢ θυσιῶν. Αὗται ἐνδυναμοῦσι τὴν ζωήν. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ οὐκ ἔστι νόμος δουλείας, ἀλλ᾽ ἀπελευθερώσεως, παρέχει τῇ καρδίᾳ τὴν ἔκτασιν τοῦ οὐρανοῦ. Πρέπει νὰ ταπεινωθῶμεν, ἵνα ὑψωθῶμεν, νὰ ἀποθάνωμεν, ἵνα ἀναστηθῶμεν. «Ἐὰν ὁ κόκκος τοῦ σίτου μὴ πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ αὐτὸς μόνος μένει. Ἀλλ᾽ ἐὰν ἀποθάνῃ, καρπὸν πολὺν φέρει». Ὅμοιοι πρὸς τὸν Θεῖον Διδάσκαλον, ὀφείλομεν νὰ ὑποφέρωμεν, πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ διέλθωμεν διὰ θυσιῶν, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὴν ἀληθινὴν ζωήν.

Διὰ τὴν ἀνωτέραν ζωήν, ἣν προμνηστεύεται ἡμῖν ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, πολλάκις τέκνα ἡμῶν ἀγαπητά, εὑρίσκεσθε εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποσπάσητε ἑαυτοὺς ἀπό τινος, ἢ νὰ ἀπαρνηθῆτε τι, ὅπερ οὐκ ἔστιν εὐχερές. Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἕξετε θλίψεις, ἀλλ᾽ ἀτενίζοντες εἰς τὸν Σταυρόν, ἐφ᾽ οὗ καθηλώθη ὁ Κύριος ἡμῶν, θέλετε ἀντλῇ παραμυθίαν καὶ ἐνίσχυσιν.

Ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασίς ἐστιν ὁ βράχος ἐφ᾽ οὗ ἱστάμεθα, ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ καταφυγὴ ἡμῶν. Ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐγεννήθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐθεμελιώθη ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦ κενοῦ Τάφου.

Ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου καλοῦσι πάν-

τας τοὺς ἀνθρώπους εἰς νέαν ζωήν, εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου. Ἓν μόνον πρᾶγμα ἀρέσκει τῷ Θεῷ, ἓν μόνον πείθει Αὐτόν, ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν νόμον τοῦ ἀγαθοῦ, ὅστις ἐστὶ καὶ ὁ νόμος τοῦ Ἰδίου, ἡ μόνη Αὐτοῦ ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεός ἐστιν ἡ ζῶσα ἀγαθότης.

Ἐν τῇ Ἀναστάσει τοῦ Κυρίου ἔχομεν τὸ θεμέλιον τῆς νέας ἡμῶν ζωῆς καὶ τὴν γέφυραν τὴν ἐκτεινομένην ὑπεράνω τῆς παροδικῆς ταύτης ζωῆς πρὸς τὴν αἰωνιότητα.

Προσέλθωμεν λαμπαδηφόροι πρὸς τὸν Ἀναστάντα Κύριον, ὄρθριοι πρὸς τὸ μνῆμα τοῦ Ζωοδότου καὶ ἐν ἔργοις ἀρετῶν ἐκλάμποντες καὶ ὀρθῇ τῇ πίστει ἑορτάσωμεν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ πνευματικῇ εὐφροσύνῃ τὸ ἅγιον Πάσχα, ἀναφωνοῦντες μετὰ τοῦ ὑμνῳδοῦ «Πάσχα ἄμωμον, Πάσχα Μέγα, Πάσχα μυστικόν».

Χριστὸς Ἀνέστη, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Πάσχα 1940.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ἐν Χριστῷ εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΚΑΙ ΙΔΟΥ ΖΩΝ ΕΙΜΙ

Διελύθη ἤδη τὸ πλῆθος τῶν ἐξάλλων διαδηλωτῶν. Τὸ πραιτώριον καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ ἀρχιερέως ἐπανεῦρον τὴν συνήθη σοβαρότητά των. Ἐσίγησε καὶ τὸ ὁμαδικὸν παραλήρημα τοῦ συνταρασσομένου ὄχλου, οὐδ' ἀκούονται πλέον αἱ χαρακτηριστικαὶ ἰαχαὶ τῶν σταυρωτῶν. Ὁ σταυρὸς ἦτο ὁ στόχος καὶ τὸ τέρμα τῆς ὅλης κινήσεως. Καὶ ὁ σταυρὸς ἐστήθη ἤδη. Καὶ ὁ Ἰησοῦς κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ δήμιοι κατέρχονται ἐν σπουδῇ τὸν Γολγοθᾶν. Εἰς τὰ πρόσωπά των διαφαίνεται ὅλη ἡ χαιρέκακος διάθεσις τῆς ψυχῆς των. Τὸ ἔργον των ἤχθη εἰς πέρας. Καὶ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας Ἰωσὴφ μὲ ὀλίγους πιστοὺς φίλους ἀποκαθήλωσεν ἀθορύβως τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Διδασκάλου — τὶ ἄλλο εἶχε νὰ κάμῃ — καὶ τὸ ἀπέθηκεν ἐντὸς καινοῦ μνημείου. Λίθος ὀγκώδης ἐκάλυψε τὸ ὄρυγμα τοῦ τάφου· καὶ ἡ καχύποπτος ἐξουσία τῶν Ρωμαίων ἐνδίδουσα εἰς τὰς ὑπονοίας καὶ τοὺς φόβους τῶν φανατικῶν ἰουδαίων, ἐσφράγισε προληπτικῶς τὸν τάφον καὶ ἔταξεν ἰσχυρὰν κουστωδίαν. Τὰ πάντα συνειργάσθησαν ὑπὲρ τοῦ θανάτου. Καὶ τὰ πάντα ζοφερὰν εἰκόνα θανάτου ἐμφανίζουσι.

Πόσον ὅμως διάφορος εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων! Ὅσα βλέπομεν καὶ ἀκούομεν εἰς τὴν πένθιμον ταύτην σκηνογραφίαν δὲν εἶναι ἁπλᾶ ἐπεισόδια τοῦ βίου ἑνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀπέβη σημεῖον ἀντιλεγόμενον μεταξὺ τῶν συγχρόνων του — διατὶ ὄχι καὶ ἀργότερον — ἀντικείμενον ἀγάπης καὶ λατρείας διὰ τοὺς μέν, ἀποδοκιμασίας καὶ μίσους διὰ τοὺς δέ. Δὲν εἶναι γεγονότα τυχαῖα, ἄσχετα πρὸς τὸ παρελθόν, ἀσύνδετα πρὸς τὸ μέλλον. Εἶναι «ἀποκάλυψις μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου», εἶναι ἡ ἐν χρόνῳ πλήρωσις προαιωνίας βουλῆς τοῦ θεοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

***

Πόσον ὑψηλὸν ἦτο τὸ ἰδεῶδες τοῦ θεοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου! Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη φύσει ἀγαθός, ἔπρεπε δὲ νὰ γίνῃ τοιοῦτος καὶ θέσει καὶ ἐπιγνώσει, ἀποφαίνων τὸ ἀγαθὸν ἔργον τῆς ἐλευθέρας βουλήσεώς του καὶ καθιστάμενος οὕτω μακάριος. Ὄχι λοιπὸν ὁ πόνος καὶ αἱ ἄλλαι φυσικαὶ ἀτέλειαι, ἀλλὰ βραδεῖα, ὑπὸ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἀνύψωσις πρὸς τὴν θέωσιν, ἦτο ὁ ἀρχικὸς κλῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Ἑκάστη πρᾶξις ὑποταγῆς καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ θεῖον θέλημα, προάγουσα τὸ κατ' εἰκόνα εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν, τὸ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ,

θὰ ἦτο καὶ μία βαθμὶς ἀναβάσεως πρὸς τὸν κόσμον τῶν ὑπεραισθητῶν, ὅπου τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι θεός.

Ἀλλὰ μία παλαιὰ ἁμαρτία ἀνέστειλε τὸ θεοχάρακτον τοῦτο πρόγραμμα. Ὁ ἄνθρωπος ἐλευθέρως παραβὰς τὴν θείαν ἐντολὴν εὑρέθη ἔνοχος πρὸ τοῦ κριτηρίου τῆς θείας Δικαιοσύνης, ὑπέπεσεν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς θείας ὀργῆς. Ὁ θάνατος ἦτο ἡ ἁρμόζουσα διὰ τὴν παρακοὴν ποινή. Πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ὕπαρξις τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ μὲ ὅλας τὰς θλιβερὰς κατ' ἄτομα καὶ καθ' ὁμάδας ἀκολουθίας καὶ ἐκδηλώσεις του; Ἐὰν τὸ κακὸν ἦτο ἀπ' ἀρχῆς φυσικὸν καὶ ἐγγενές, ὄχι δὲ ξένον καὶ ἐπείσακτον εἰς τὴν μεγαλειώδη οἰκονομίαν τῆς Δημιουργίας, τότε τίνα λόγον ἔχει τὸ δρᾶμα τῆς ἁμαρτανούσης ψυχῆς, ὁ ἀγὼν μεταξὺ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός, τίνα λόγον ἔχει ἡ παγκόσμιος προσδοκία ἑνὸς λυτρωτοῦ;

«Γενεαὶ ἔρχονται καὶ πορεύονται» καὶ παρέρχονται οἱ αἰῶνες, καὶ τὴν ἀριθμητικὴν πρόοδόν των παρακολουθεῖ κατ' εὐθεῖαν ἀναλογίαν καὶ ὁ πλεονασμὸς τοῦ κακοῦ. Ἑκάστη νέα γενεὰ αἰσθάνεται ἐπὶ μᾶλλον δυσφόρητον τὸ βάρος τῆς προγονικῆς ἐνοχῆς, ἐπαχθεστέραν τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας, τὴν δουλείαν τοῦ νόμου. Ὁ νόμος μὲ τὰς ἀναποφεύκτους παραβιάσεις του πολλαπλασιάζει τὴν ἁμαρτίαν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ φέρει τὸν ἄνθρωπον ἀντιμέτωπον πρὸς ἐχθρὸν φοβερώτατον, τὸν θάνατον. Καὶ παρέρχονται οἱ αἰῶνες, καὶ ἑκάστη νέα γενεὰ σφοδρότερον αἰσθάνεται τὸν πόθον τῆς λυτρώσεως.

***

Θὰ παραταθῇ λοιπὸν ἡ κυριαρχία τοῦ κακοῦ καὶ θὰ καταδικασθῇ ὁ ἄνθρωπος διὰ παντὸς εἰς τὸν ἐξ ἁμαρτίας θάνατον; Ἀλλὰ τοῦτο προσκρούει εἰς τὴν ἁγιότητα καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ. Πῶς δέ, ἐκριζουμένης τῆς συμφυοῦς ἁμαρτίας, θὰ σωθῇ ὁ ἁμαρτωλός; Πρόβλημα ἄλυτον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην νόησιν, ὄχι ὅμως καὶ διὰ τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ, τοῦ ὁποίου ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοί.

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος, δεσμώτης τῆς ἁμαρτίας, ἀδυνατεῖ νὰ τελέσῃ τὴν ἐπανόρθωσιν, ἐὰν ἀδυνατεῖ πλέον νὰ θεωθῇ, δύναται ὅμως νὰ ἐνανθρωπήσῃ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προσφέρῃ ἀνθ' ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ὀφειλομένην ἱκανοποίησιν. Ἔπρεπε νὰ ἦναι θεάνθρωπος ὁ Λυτρωτής, θεὸς μέν, διὰ νὰ ἔχῃ ἡ θυσία του ἀπόλυτον δύναμιν καὶ ἀξίαν ἐξιλαστικήν, ἄνθρωπος δέ, διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν ἀπολύτρωσιν οἰκείαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. «Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγέ-

νετο» καὶ «ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα ἐκτὸς ἁμαρτίας». Καὶ ἔζησεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἀγάπης, μιᾶς ἀγάπης πανανθρωπίνης, καὶ ᾐχμαλώτισε τὰ πνεύματα εἰς τὰς εὐγενεστέρας ἐλπίδας, καὶ ἀπεκάλυψε τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ· ἐγένετο ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. «Καὶ ἐγένετο νεκρός». Καὶ ἡ θυσία του, καθαρὰ καὶ ἄμωμος, ὡς θυσία ἀναμαρτήτου, ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῷ θεῷ, ὡς προσφορὰ ὅλου τοῦ κόσμου. «Καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα»· ἐγένετο ἀρχηγὸς καινῆς κτίσεως καὶ δεύτερος Ἀδάμ, γενάρχης νέου γένους πνευματικοῦ. Ἐξ αὐτοῦ ἐξέβλυσεν ἡ χάρις τῆς Ἀπολυτρώσεως, ὅπως ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἀπέρρευσεν ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ θάνατος. Εἰς τὸν ἄνθρωπον μόνον ἀπόκειται ἡ ἐλευθέρα προσωπικὴ οἰκείωσις τοῦ προσφερομένου δώρου, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Νέα Διαθήκη τοῦ Γολγοθᾶ συνήφθη ἤδη, ἡ διαθήκη τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς υἱοθεσίας τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ, μὲ χαρακτηριστικὸν σημεῖον καὶ ἔμβλημα τὸν Σταυρόν, ὄχι ταπεινώσεως καὶ νεκρώσεως ἔμβλημα, ἀλλὰ ζωῆς ἐκ θανάτου καὶ δόξης ἐκ ταπεινώσεως. Διότι αὐτουργὸς καὶ ἐγγυητὴς δὲν εἶναι οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε ἄγγελος, ἀλλὰ «Χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὃς καὶ ἐστίν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν».

Καὶ ἐὰν ἔχωμεν διαυγῆ τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς, θὰ ἴδωμεν τὴν φωτεινὴν προοπτικὴν τοῦ Γολγοθᾶ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν της. Ὄχι μακρὰν αὐτοῦ θὰ διακρίνωμεν τὸν κενὸν τάφον, ἐχέγγυον τῆς καθολικῆς Ἀναστάσεως, καὶ ὀλίγον περαιτέρω, τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὡς τὴν ὑστάτην βαθμῖδα τῆς ἀναβάσεως τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ εἰς τὴν οἰκείαν δόξαν. Δὲν ἀνέρχεται δὲ μόνος. Ἡ ἕως τώρα κεκλεισμένη πύλη τοῦ Οὐρανοῦ ἠνοίχθη εὐρεῖα εἰς τὰ τέκνα τῆς ὀργῆς, δυνάμει τῆς θυσίας τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τοῦ Κυρίου τῆς δόξης συναναβαίνει, ὡς πομπὴ βασιλική, μυριάριθμος, διαρκῶς προσαυξανομένη, στρατιὰ ἀπελευθέρων τῆς ἁμαρτίας «οἵ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Τὰς ὄψεις των περιλάμπει ὑπερκόσμιος χαρὰ καὶ ἀναμέλπουσιν ἐν χορῷ ᾆσμα καινόν, ᾠδὴν ἐπινίκιον, ὅτι «ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ Αἵματι τοῦ Ἀρνίου». Καὶ τὸ ᾆσμα των ἀναδίδεται ὡς τις ὑπόκρουσις εἰς τὸ νικητήριον διάγγελμα τοῦ θριαμβευτοῦ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας «ἐγὼ εἰμὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ Ἅδου». Διὰ τοὺς ἐκζητοῦντας τὴν χάριν

τῆς λυτρωτικῆς θυσίας, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἁμαρτία, οὔτε θάνατος. Ἡ μὲν ἁμαρτία, ἡ κληρονομικὴ ἁμαρτία, δὲν ἔχει πλέον χαρακτῆρα ἐνοχικόν, οὐδὲ εἶναι ἀκαταγώνιστος εἰς τὰς ἀκολουθίας καὶ ἐκδηλώσεις της, ὁ δὲ θάνατος ἀπέβαλε τὴν ποινικὴν σημασίαν του καὶ εἶναι μία κρίσις παροδική, μία ρῆξις πρὸς μεταμόρφωσιν εἰς τὴν ἀληθινὴν ζωήν.

Ἐφ᾽ ὅσον παρέρχονται οἱ αἰῶνες, κύματα φωτός ὑπερκοσμίου, ὁλονέν πλατύτερα, περιλάμπουσι τὴν γῆν. Εἶναι ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, πρὸ τῆς θριαμβικῆς τοῦ ὁποίου προελάσεως ὑποχωρεῖ ἡ σκοτία. Γνωρίζει ὁ Θεὸς καὶ διὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἀθλιοτήτων νὰ ὑφαίνῃ τὴν τελείωσιν τοῦ κόσμου.

***

Τοιαύτη ἡ ἰδέα—ἡ πραγματικότης θὰ ἔλεγον—ἡ ὑποκρυπτομένη ὑπὸ τὴν σεμνὴν ἀναπαράστασιν τῆς Μ. Παρασκευῆς. Ἀναμφιβόλως εἶναι μυστηριώδη πάντα ταῦτα καὶ ὑπερβαίνοντα τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν. Ἐφ᾽ ὅσον περικείμεθα τὸ παχυλὸν περίβλημα τῆς σαρκός, θὰ βλέπωμεν δι᾽ ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι, οὐδὲ θὰ δυνηθῶμέν ποτέ νὰ νοήσωμεν μυστήριον «εἰς ὃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακῦψαι». Πᾶσαν ὅμως ἐν ὀνόματι τοῦ λόγου ἔνστασιν συντρίβει ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια καὶ ἡ ἐνδόμυχος βεβαιότης, ὅτι πάντα ταῦτα ἀνταποκρίνονται πλήρως εἰς τὰς βαθυτέρας ἀνάγκας τοῦ ἡμετέρου πνεύματος, εἰς τὰς ὑψηλοτέρας ἐπιδιώξεις τῆς καρδίας. Ποσάκις παρὰ τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου δὲν ᾐσθάνθημεν ἑαυτοὺς δυνατοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς, ἐλευθέρους ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας καὶ μετόχους ἀνωτέρας ζωῆς, τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ! Καὶ πληροῦται ἐν ἡμῖν ἡ ἐπαγγελία τοῦ Σωτῆρος «ἐὰν ὑψωθῶ, ἑλκύσω πάντας πρὸς ἐμαυτόν».

Δὲν τὸ ἀποκρύπτομεν. Ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσιν οἱ ἀρνηταὶ καὶ οἱ ἀποστάται τῆς πατρῴας πίστεως, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι Ἀνάστασιν, οἱ ζητοῦντες τὸν Ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν. Πόσον παράδοξος εἶναι ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος! Αἰσθάνεται ἄσβεστον τὴν δίψαν τῆς ζωῆς καὶ διαμαρτύρεται κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τὸ πᾶν θὰ ἔδιδε διὰ νὰ τὸν ἐκτοπίσῃ ἀπὸ τὴν ζωήν. Καὶ ὅταν ὁ θεὸς εὐδοκῇ νὰ ἀποστείλῃ αὐτὸν τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ζωῆς, ἕνα Σωτῆρα νικητὴν τοῦ τάφου, δὲν πιστεύει, δὲν θέλει νὰ πιστεύσῃ, φοβούμενος μήπως νομισθῇ καθυστερημένος καὶ προληπτικός! Ἀλλ᾽ ἐὰν πρόληψις εἶναι ἡ πίστις, τί εἶναι λοιπὸν ἡ ἀπιστία, ἡ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Ἐπιστήμης, τῆς ἀείποτε ἀτελοῦς, ἐκ τῶν προτέρων ἀποκλείουσα πᾶν ὅ,τι δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀκτῖνα τῆς ἀμέσου αἰσθήσεως;

᾿Ακολουθοῦντες τὸν ᾿Ιησοῦν μέχρι τοῦ ἐνταφιασμοῦ μόνον, ματαίως ζητοῦσιν ἔπειτα τὸν Ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν. ᾿Ενῷ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν ἀναζητήσωσι—καὶ ἀσφαλῶς θὰ τὸν εὕρισκον – εἰς τὴν μεταμόρφωσιν ἐκείνην τῆς ῾Ιστορίας, ἡ ὁποία λέγεται Χριστιανισμός, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ᾿Εκκλησίας, εἰς τὴν αὐταπάρνησιν τῶν ἱεραποστόλων, εἰς τὰ θαύματα τῆς ἀγάπης, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς προόδου, εἰς τὸν χριστιανικὸν πολιτισμόν. ᾿Ανίκανοι νὰ συμμετάσχωσιν εἰς τὴν ῾Εορτὴν τῆς Ζωῆς, μόνον ἐπιτάφια ἐγκώμια προσάγουσιν, ἐγκώμια ἀπηχοῦντα ὅλον τὸ μαρτύριον τῆς ἀπιστούσης ψυχῆς των. ῾Ομοιάζουσι πρὸς τὰς εὐλαβεῖς ἐκείνας ἱεροσολημίτιδας, αἱ ὁποῖαι, ἀνύποπτοι περὶ τῆς ᾿Ααστάσεως, ἐπορεύοντο εἰς τὸν τάφον. Πορεύονται καὶ οὗτοι. ᾿Αλλὰ πορεύονται εἰς τὸν τάφον.

Καὶ οὗτοι μὲν εἶναι οἱ κατὰ τὸν ᾿Απόστολον «ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ». ᾿Αλλὰ δι᾿ ἡμᾶς ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ζῶν Θεός, ὁ ᾿Αναστὰς καὶ δεδοξασμένος Κύριος. Δὲν εἶναι τόπος καταδίκης ὁ Γολγοθᾶς, οὐδὲ μνημεῖον νεκρώσεως ἢ ἐπίλογος μιᾶς δραματικῆς ζωῆς. Εἶναι ἐξαγνισμοῦ κολυμβήθρα καὶ δικαιώσεως τοῦ ἁμαρτωλοῦ κόσμου καὶ κατάκτησις τῆς ζωῆς. Εἶναι ἐπίλογος—ναί—ἀλλ᾿ ὁ ἐπίλογος τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος καὶ συνάμα ὁ πρόλογος καὶ ἡ γενετικὴ αἰτία μιᾶς νέας ἱστορίας, ἱστορίας ἀναγεννήσεως, προόδου καὶ θριάμβων πνευματικῶν, τῆς ὁποίας κέντρον καὶ ζωογόνος ἀρχὴ εἶναι αὐτὸς ὁ Σταυρωθεὶς Χριστὸς καὶ Δεδοξασμένος Κύριος. Εἶναι τὰ ἀποκολυπτήρια τῆς νέας ζωῆς, τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, ἡ ὁποία προάγεται καὶ τελειοῦται ἐν τῇ Θυσίᾳ. Εἶναι βωμὸς μυστηριώδους ἱερουργίας, μὲ θῦμα καθαρὸν καὶ ἄσπιλον, τὸ ᾿Αρνίον τὸ ἐσφαγμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ᾿Εν τῷ αἵματι αὐτοῦ καθαίρεται ὁ ρύπος τῆς ἁμαρτίας, ὄχι ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ὡρισμένης ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῆς ῥίζης καὶ τροφοῦ πάσης ἁμαρτίας, τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ὅστις μεταβάλλει ἡμᾶς εἰς αὐτείδωλα καὶ ἀπομακρύνει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Μ. Παρασκευή, 1940.

† Ο ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

Σχολάρχης τῆς ῾Ι. Θεολ. Σχολῆς

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Δυστυχῶς ἡ πρόοδος τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ συνόλῳ της, ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερική, δὲν παρουσιάζεται ἀρτία καὶ ἁρμονική. Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ μεταξὺ τοῦ διανοητικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ παράγοντος σχέσις δὲν εἶναι σχέσις αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ. Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅσον περισσότερον μορφώνεται πνευματικῶς ὁ ἄνθρωπος τόσον περισσότερον ἠθικώτερος γίνεται καὶ τελειότερος κατὰ τὸν χαρακτῆρα. Ἀποκλείεται καὶ τὸ ἐναντίον. Αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις καὶ ἱκανότητες ἀπέναντι τῶν ἠθικῶν τοιούτων διατηροῦν κάποιαν αὐτονομίαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ πρόοδος τῶν γνώσεων, τῶν ἐφευρέσεων, εἶναι καὶ ἐξωτερική, καὶ ὡς τοιαύτη ἔχει, ἀπὸ ἀπόψεως ἀποτελεσμάτων, καὶ ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα. Αἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης συσσωρεύονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ ἡ διαδοχικὴ μετάδοσις καὶ αὔξησις αὐτῶν συνεχίζεται ἐπ᾿ ἄπειρον. Ἡ συνέχεια αὐτὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν ἠθικὴν πρόοδον τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἠθικὴ πρόοδος τοῦ ἀτόμου ὑπόκειται εἰς χρονικοὺς περιορισμούς. Τὸ Α ἄτομον πδ.χ. δὲν ἠμπορεῖ νὰ συνεχίσῃ τὸν ἠθικὸν βίον τοῦ ἐκλιπόντος Β διὰ λ)σμὸν τοῦ Β. Ἕκαστον ἄτομον ἀποτελεῖ μίαν χωριστὴν ἠθικὴν μονάδα. Ἕτερον ζήτημα εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς ἠθικῆς ζωῆς τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἢ ἡ ἐπίδρασις τῶν συγγραμμάτων καὶ τοῦ βίου τοῦ Δ. ἀποθανόντος ἀτόμου ἐπὶ τῶν ἐπιζώντων. Καὶ ἄλλο ζήτημα τυγχάνει ἡ προαγωγὴ τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης. Διὰ τὸν ἀποθνήσκοντα παύει ἡ σωματική, φυσική, ζωή, παύει καὶ ἡ ἠθική. Ἐδῶ προκύπτει μία ἀντίρρησις· μήπως δὲν ἀρκεῖ ἡ παροῦσα βραχεῖα ζωὴ διὰ τὴν ἠθικὴν τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου; «Ἡ τέχνη μακρά, ἀλλ᾿ ὁ βίος βραχύς» εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης. Αὐτὸ δὲν ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἠθικὴν σφαῖραν. Ὁ πάσχων ἀπὸ ὀξεῖαν πνευμονίαν δὲν ἠμπορεῖ ἀποτόμως νὰ θεραπευθῇ. Ὁ πάσχων ὅμως ἀπὸ ἕνα ἠθικὸν ἐλάττωμα ἠμπορεῖ καὶ διὰ μιᾶς νὰ βελτιωθῇ. Ἡ ἰσχυρὰ θέλησις καὶ ἄλλοι παράγοντες πολλὰ κατορθώνουν. Οἱ ἠθικοὶ νόμοι δὲν εἶναι ἀντιγραφὴ τῶν φυσικῶν νόμων. Πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἐφαρμογὴ μεθόδου

κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ κατορθωθῇ ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς ἀναπτύξεως τῶν διανοητικῶν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος. Ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἁρμονία. Ἡ ἔλλειψις ἁρμονίας ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν δυνάμεων τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων προὐκάλεσε καὶ προκαλεῖ καταστροφάς. Αἱ δυνάμεις αἱ ὑλικαί, αἱ σωματικαί, αἱ ἠθικαὶ καὶ ἄλλαι πρέπει νὰ τύχωσιν ἐκ μέρους μας τῆς ἰδίας φροντίδος καὶ ἐπιμελείας. Ὁ ὑλικός, ὁ ἐξωτερικὸς πλουτισμός, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ διανοητικὸς τοιοῦτος παρουσιάζουν σήμερον ὑπερτροφίαν ἐν ᾧ ἡ καλλιέργεια τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν θησαυρῶν πάσχει ἀπὸ ἀτροφίαν.

Ὁ γνωστὸς Ἰταλὸς κοινωνιολόγος καὶ δημοσιολόγος Gugl. Ferrero παρετήρησεν ἄλλοτε τὰ ἑξῆς· « δυστυχῶς, εἶναι γεγονὸς πολὺ γνωστὸν εἰς τοὺς Ἱστορικούς, ὅτι ὁ διανοητικὸς βίος ἠμπορεῖ νὰ ἀναπτύσσεται λαμπρῶς ἀκόμη καὶ εἰς ἐποχὴν βαθείας κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως... Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἡ λαμπροτέρα ἑστία τοῦ διανοητικοῦ βίου καθ᾽ ἣν στιγμὴν ηὔξανεν ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτική της κατάπτωσις...

Ὡσαύτως ἡ λατινικὴ λογοτεχνία παρουσίαζε τὴν μεγαλυτέραν αἴγλην ἐν μέσῳ τῶν σπαρακτικωτέρων πολιτικῶν ἐρίδων καὶ τῶν βιαιοτέρων ἐμφυλίων πολέμων... Αἱ ὑπηρεσίαι τὰς ὁποίας ἡ ἰταλικὴ Ἀναγέννησις προσέφερε ἐν τῷ διανοητικῷ πεδίῳ εἶναι τόσον μεγάλαι, ὥστε ὅλοι λησμονοῦμεν τὴν ζοφερὰν ἐθνικὴν καταστροφὴν ἡ ὁποία ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἰταλίαν τὸ ὁριστικόν της ἀποτέλεσμα [6) »].

Ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ μονομερὴς ἀνάπτυξις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, τὸ παραγέμισμα τοῦ ἐγκεφάλου μὲ γνώσεις πολλὰς καὶ ποικίλας δὲν φθάνει διὰ νὰ δημιουργηθοῦν οἱ ἄρτιοι ἄνθρωποι, τὰ « χρυσᾶ σκεύη » τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ « σπουδαῖοι » τῶν Στωϊκῶν δὲν ἐμφανίζονται διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀποβλεπούσης εἰς τὸ ἀκόνημα τοῦ νοῦ. Ὁ σταθερὸς καὶ ἄκαμπτος χαρακτὴρ τὸν ὁποῖον ὁ Ὁράτιος περιγράφει εἰς μίαν τῶν ᾠδῶν του, εἶναι ἀποτέλεσμα διαρκοῦς ἀσκήσεως τῆς θελήσεως, ἀγῶνος ἀκαταπαύστου πρὸς καταπολέμησιν τῶν κατωτέρων τάσεων τοῦ ἀνθρώπου. « Μόνον ἐκεῖνος, κατὰ τὸν Γκαῖτε, εἶναι ἄξιος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ζωῆς ὁ ὁποῖος ἔργον του θεωρεῖ τὴν καθημερινὴν κατάκτησιν τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν· « Nur der verdient sich Freiheit wie das Leben, — der täglich sie erobern muss ». Μόνον ἐκεῖνος νικᾷ εἰς τὸν ἀνώτερον αὐτὸν ἠθικὸν ἀγῶνα καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν κατακτητὴν ἰσχυρότερον τῶν κατακτητῶν πόλεων καὶ χωρῶν. « Ὁ κρατῶν ὀργῆς, ἀποφαίνεται ὁ σοφὸς Σολομῶν, κρείσσων

[6)] Τὰς ἰδέας ταύτας ἀνέπτυξεν εἰς ἄρθρα ἐν τῇ γαλλικῇ ἐφημερίδι « Figaro ». πλατύτερον καὶ συστηματικώτερον εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον τιτλοφορούμενον « La ruine de la civilisation antique ».

καταλαμβανομένου πόλιν». Δι᾿ ἕνα τοιοῦτον χαρακτῆρα καὶ ἐὰν τὸ σύμπαν θρυμματισθῇ καὶ πέσουν ἐπάνω τὰ θρύμματα ὅλα δὲν προξενοῦν ζημίαν. Τὰ θρύμματα τὸν κτυποῦν, ἀλλὰ μένει ἀπτόητος «Si fractus inlabatur orbis, — impavidum ferient ruinai».

Οἱ γονεῖς φροντίζουν συνήθως σήμερον ὅπως γίνουν τὰ παιδιά των καλοὶ ἀθληταί, καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι κακόν, ὅπως ἀποβοῦν καλοὶ ἐπιστήμονες, ἱκανοὶ ἔμποροι. Πόσοι φροντίζουν διὰ νὰ γίνουν ἄριστοι ἄνθρωποι; Πόσοι φροντίζουν διὰ τὴν ἀρτίαν καὶ ἁρμονικὴν διάπλασιν τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ «μουσικοῦ» ὡς ἐκάλεσεν ὁ Πλάτων τὸν καθ᾿ ὅλα ἄρτιον ἄνθρωπον, ὁ «σοφὸς μουσικός»; Εἰς τὰ 1500 ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων τοῦ πλανήτου μας ζητοῦμεν σήμερον ἀνθρώπους κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐρεύνης τοῦ Διογένους. Ζητοῦμεν ἀνθρώπους κατηρτισμένους κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ εὐαγγελικοῦ τύπου. Ζητοῦμεν τὸ χάριεν ἐκεῖνο πρᾶγμα τοῦ Μενάνδρου εἰπόντος «ὡς χάριεν ἐσθ᾿ ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ». «Ἐλθὲ καὶ γενοῦ ἄνθρωπος, ἐβόα ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἵνα μὴ ἐπιψεύδηταί σου ἡ προσηγορία τῆς φύσεως... ἄνθρωπος μὲν ἐστι φησι ἀλλ᾿ ἄνθρωπος μὲν τὸ ὄνομα, οὐκ ἄνθρώπος δὲ τὸ φρόνημα» 7) Προτιμῶμεν τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ μᾶς κρύψουν τὴν πραγματικότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ των ἐγὼ μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς τρόπους, μὲ τὰς ὑποκριτικὰς λεπτότητας. Τί κρυπτόμεθα; Καὶ χίλιες περρούκες ἂν βάλῃς λέγει ὁ Goethe εἰς τὸν Φάουστ, εἰς τὸ τέλος εἶσαι ἐκεῖνος ποὺ εἶσαι, «Am Ende du bist, was du bist».

Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ μάθῃ ἐνωρὶς νὰ στήνῃ, νὰ οἰκοδομῇ, τὸ μεγαλεῖόν του ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς ἀρετῆς.

Μὴ λησμονῶμεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀθανάτου Δημοσθένους τὴν ὁποίαν ἀνέπτυσσεν ἐξ ἀφορμῆς τῶν διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς πονηρίας ἐπιτευχθεισῶν κατακτήσεων τοῦ Φιλίππου. Ὁ ἀθάνατος αὐτὸς ῥήτωρ, ὡς παρετήρησαν πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων, ὡς λ.χ. ὁ Λουκιανὸς καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων ἐσχάτως ὁ Κλεμανσώ, ἦτο πρὸ παντὸς ἄρτιος ἄνθρωπος. Εἶχε πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν· ἐπάνω εἰς αὐτὰς ἔβλεπεν ἀσαλεύτως στηριζόμενον τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν «οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἐστιν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικοῦντα καὶ ἐπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτ᾿ εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἀντέχει, καὶ σφόδρα γ᾿ ἤνθησεν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι, ἂν τύχῃ, τῷ χρόνῳ δὲ

7) Ἑρμην. εἰς ρμ. ψαλμόν. Migne κ. τόμ. 55 σ. 500 — 501.

φωρᾶται καὶ περὶ αὐτὰ καταῤῥεῖ. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας, οἶμαι, καὶ πλοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων τὰ κάτωθεν ἰσχυρότατ' εἶναι δεῖ, οὕτω καὶ τῶν πράξεων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις ἀληθεῖς καὶ δικαίας εἶναι προσήκει».[8]) Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁμιλεῖ περὶ οἰκοδομῆς οἰκίας ἐπὶ βράχου καὶ ἐπὶ ἄμμου. Καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὁ πρῶτος φιλοσοφήσας ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς ἱστορίας, ἐκφραστικώτατα ἐξαίρει τὸν ὁριστικὸν θρίαμβον τῆς ἀληθείας. «Καί μοι δοκεῖ, γράφει, μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις ἀποδεῖξαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν· πάντων γοῦν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ψεύδους ταττομένων, οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' ἑαυτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποτὲ μὲν παραχρῆμα δείκνυσι τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν χρόνον ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος». Καὶ ὁ Ἔσδρας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέγει· «πάντων ἰσχυρότατον ἡ ἀλήθεια» ὁ δὲ σοφὸς Σολομῶν «σοφίας οὐ κατισχύσει ποτὲ κακία[9]).

Διὰ τὴν σχετικῶς ταχεῖαν καὶ ὁριστικὴν κατίσχυσιν τῆς ἀρετῆς καθόλου συντελεῖ πολὺ καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀνατροφή. Αἱ μεγάλαι ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι ἀντήχησαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου ὅταν μελετηθοῦν ἐγκαίρως καὶ καλῶς καὶ ἐνισχύωνται διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ἄλλων συντελοῦν πολὺ εἰς τὴν μόρφωσιν καλοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Edmond Demolins εἰς τὸ ἔργον του «Education nouvelle» ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀνωτερότης τῶν Ἀγγλοσαξωνικῶν λαῶν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ ἀποτελεῖ ἓν μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς ψυχῆς των. Θὰ προσθέσω τὸ ἴδιον καὶ διὰ τοὺς Σκανδιναυϊκοὺς λαοὺς καὶ ἰδιαίτατα διὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς Φιλανδούς. Αὐτοὶ ἔχουν πρὸ παντὸς τὸν ἐσωτερικὸν ὁπλισμόν.

Ἡ ἀνθρωπότης θὰ συνταράσσεται, θὰ ἀγωνιᾷ, θὰ ἀλληλοσπαράσσεται ἐφ' ὅσον τὰ ἄτομα δὲν ἀνέρχονται ἠθικῶς εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Τὸ μεγάλο κοινωνικὸν πρόβλημα τῆς ἰσότητος καὶ ἀνισότητος, εἶναι πρὸ παντὸς ζήτημα ἠθικόν. «Ἐφ' ὅσον, λέγει ὁ Ἴψεν, αἱ ἀτομικαὶ συνειδήσεις δὲν δέχονται μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, οὐδεμία ἀλλαγὴ σχολῶν καὶ συστημάτων θὰ ὠφελήσῃ εἰς τίποτε». Καὶ ὁ Ἰ. Χριστὸς ἐδίδαξε· «ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν

8) Β.' Ὀλυνθιακός.

9) Ἡ ἀρετή, κατὰ τὸν Milton, προσβαλλομένη δὲν ἐξασθενεῖ, ἀλλ' ἐνισχύεται περισσότερον. Προτιμᾷ τὴν ἀρετὴν ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μὲ θάρρος καὶ παρρησίαν, ὄχι τὴν ἀρετὴν ἡ ὁποία ἀπὸ φόβον κρύπτεται καὶ μένει κλεισμένη ὡς εἰς ἕνα μοναστῆρι. «J cannot praise a fugitive and cloistered virtue».

τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Καὶ τὰ τελειότερα σημερινὰ ὅπλα θὰ ἀποδεικνύονται ἄχρηστα, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ὑπάρχει μία ὑπερτέρα ἠθικὴ ἐσωτερικὴ δύναμις, ἀπορρέουσα ἀπὸ τὴν ἀπορροφητικὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ὁποία νὰ ὠθῇ τοὺς λαοὺς πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτῶν. Πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται ὁ ἐσωτερικὸς ὁπλισμός. Ἡ ἐσωτερικὴ συνοχή, ἡ ἐσωτερικὴ ἑνότης τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ μόνην προέρχονται αἱ ὁμαλαί, αἱ ἴσαι, αἱ εἰρηνικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων εἶναι προνόμιον ἐκείνων μόνον οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀφωσιωμένοι ὁλοψύχως εἰς τὰ ἀνώτερα ἠθικὰ ἰδανικά, πεπροικισμένοι μὲ μεγάλην καὶ οὐρανομήκη ψυχὴν καὶ ἐκπληροῦν μὲ ἐνθουσιασμὸν τὰ καθήκοντά των. Ἄλλως ὁ βίος ὑπερεκχειλίζει ἀπὸ ἀδιαλείπτους δισταγμούς, ἀπὸ ἀνισότητας καὶ ἀντιφάσεις, ἀπὸ ἀκαταστασίας καὶ ἀνατρεπτικὰ κενά. «Ἀνὴρ δίψυχος, κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.» [10])

Ἡ διαρκὴς ἐξωτερικὴ εἰρήνη, γλυκὺ ὄνομα, προσφιλὲς ὄνειρον εἰς ὅλους μας, καὶ πάντοτε μὲν ἰδίᾳ δὲ σήμερον, προϋποθέτει κατ' ἀνάγκην τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην τῶν ἀτόμων, τὴν γαλήνην τῆς συνειδήσεως, ἀσφαλῆ καρπὸν τῆς ἁρμονικῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων τοῦ ἀνθρώπου. Στρέψωμεν λοιπὸν τὴν προσοχήν μας πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην· «Οὐδὲν οὕτως εἰρήνην ποιεῖν εἴωθεν, ἐβροντοφώνει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὡς ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις, τὸν ἔνδοθεν τῶν παθῶν ἐξοικίζουσα πόλεμον καὶ οὐκ ἀφιεῖσα αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν διαστασιάζειν τὸν ἄνθρωπον. Ὡς εἰ μὴ ταύτης ἀπολαύοι τῆς εἰρήνης κἂν ἐν βαθυτάτῃ εἰρήνῃ ᾖ ἔξωθεν, κἂν μηδεὶς πολέμιος αὐτὸν βάλλῃ, τῶν ὑπὸ τῆς οἰκουμένης πολεμουμένων ἀθλιώτερός πάντων ἐστίν». [11])

Τὰ λόγια ταῦτα κατὰ κανόνα εὐχαρίστως ἀκούονται ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διατηροῦν ἀκόμη μέσα εἰς τὰ βάθη τῆς ἐσωτερικῆς των ὑπάρξεως κάποιαν ἠθικὴν ἀνωτερότητα, ἔστω καὶ λείψανα αὐτῆς· ἐνθουσιοῦν ἐκείνους μόνον οἱ ὁποῖοι, ὡς λέγει ὁ J. Milton, «ἐπιθυμοῦν νὰ θέσουν τὰ δίκαιά των χέρια ἐπάνω στὸ χρυσὸ κλειδὶ μὲ τὸ ὁποῖον ἀνοίγεται τὸ Ἀνάκτορον τῆς Αἰωνιότητος». Πρὸς αὐτοὺς κυρίως ἀπευθύνεται ἡ σύστασίς μου, ἡ παραγγελία μου· «to such my errand is».

---

[10]) α, 8. [11]) Ὁμιλία εἰς τὸν 4 ψαλμόν. Migne 55 στ. 57, 58.

[12]) Masque of Comus.

Η ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Τὰ πράγματα ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐξειλίχθησαν ἄλλως. Ἡ κατάπτωσις τοῦ θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐγέννησεν ἀνεκτικώτερα αἰσθήματα μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Καίτοι δὲ αἱ ὑπερφίαλοι ἀξιώσεις τῆς Ρώμης ἐξακολουθοῦσι νὰ παρακωλύωσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν, ὁ παλαιὸς ἀνταγωνισμὸς κατέπαυσεν. Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια μετ' ἴσων δικαιωμάτων, ἀνεπτύχθη ἐν αὐτοῖς ἡ συνείδησις κοινοῦ σκοποῦ καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ δὲν διεγείρουσι πλέον τοὺς ἀρχαίους φόβους καὶ τὰς ὑπονοίας. Αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις μετὰ τοῦ Βατικανοῦ ἐπανελήφθησαν παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἀδιαλλάκτων, πολλοὶ δὲ τῶν Ἄγγλων θεωροῦσι τὴν ἐπανάληψιν ἀμέσων διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Παπωσύνης ὡς ἄμεσον συνέπειαν τῆς ἄρσεως τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν μειονεκτημάτων (Disabilities) καὶ ὡς δικαίαν ἀναγνώρισιν τοῦ γεγονότος ὅτι μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀνὰ τὴν αὐτοκρατορίαν Βρεττανῶν ἀνήκει εἰς τὸν Ρωμαιοκαθολικισμόν. Ἀφ' ἑτέρου οἱ κίνδυνοι οἵτινες ἄλλοτε ὑφίσταντο, ἂν Ρωμαιοκαθολικὸς βασιλεὺς ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον, ἐξέλιπον καὶ διότι παραμένει ἔτι ἐν ἰσχύϊ, παρὰ τὰς ἐπενεχθείσας εἰς αὐτὴν τροποποιήσεις, ἡ διάταξις, ὅτι οὗτος ὀφείλει νὰ εἶνε μέλος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας (act of Settlement) καὶ διότι ἡ ἐξουσία τοῦ Βασιλέως περιωρίσθη πολὺ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀπὸ κρατικῆς ἀπόψεως ἐπετεύχθη modus vivendi μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης.

Ἀλλὰ ποία ἡ σημερινὴ σύστασις τῆς ἐν Μ. Βρεττανίᾳ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας; Ὁ συγγραφεὺς δέχεται ὅτι αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν· πρῶτον ἐκ τῶν ἀπογόνων ἐκείνων οἵτινες οὐδέποτε ἀπεδέχθησαν τὴν Μεταρρύθμισιν, εἶτα ἐκ τῶν προσηλυτισθέντων ἐκ τῶν μὴ Ρωμαϊκῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τελευταῖον ἐκ τοῦ σεβαστοῦ ἀριθμοῦ Ἰρλανδῶν μεταναστῶν. Οἱ κατὰ διαδοχὴν Ρωμαιοκαθολικοὶ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ διὰ πατριωτικοὺς λόγους ἀνεγνώρισαν τὸ ἀγγλικανικὸν καθεστὼς καὶ οἱ ποινικοὶ κατ' αὐτῶν νόμοι ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπολειφθέντων. Ἀπέβησαν οὕτω μικρὰ αἵρεσις, λίαν συντηρητικὴ ἢ ὥστε νὰ διεγείρῃ πολιτικὰς ὑπονοίας καὶ λίαν ὀλιγάριθμος ἢ ὥστε νὰ προκαλῇ ἐκκλησιαστικὰς ἀνησυχίας. Διὰ τῆς ἐμφανίσεως ὅμως τοῦ Τρακταριανισμοῦ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν· διότι μετὰ τοῦ Newman

κατ' ἀρχὰς καὶ τοῦ Manning κατόπιν ἱκανὸς ἀριθμὸς Ἄγγλων κληρικῶν μετέστη εἰς τὸ Ρωμαιοκαθολικὸν στρατόπεδον. Ἀλλ' ὁ Τρακταριανισμὸς παρὰ τὰς μεταστάσεις αὐτὰς ἐπέζησεν ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐδημιούργησεν ἐν αὐτῇ νέαν τάσιν πνεύματος ἔναντι τῶν Ρωμ. διδασκαλιῶν καὶ ἐθίμων. Καίτοι δὲ τὸ ρεῦμα τῶν μεταστάσεων δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε, δὲν εἶνε ἐν τούτοις σημαντικόν. Σπουδαιοτέρα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ μεταβολὴ τῆς πίστεως καὶ τοῦ αἰσθήματος ἰδίᾳ παρὰ τοῖς κληρικοῖς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις καίτοι δὲν πολλαπλασιάζει τὰς μεταστάσεις, ἐξασθενεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας, χαλαρώνουσα τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ δημοσίου πνεύματος καὶ τῆς συνειδήσεως καὶ παρέχουσα εἰς τοὺς Ἀσυμμορφώτους νέαν δικαιολογίαν ὅπως ἀντικαταστήσωσιν ὅ,τι ἡ κατάργησις τῶν νομικῶν αὐτῶν μειονεκτημάτων εἶχε καταστρέψῃ. Ἡ μετανάστευσις τῶν Ἰρλανδῶν Παπιστῶν ἐνισχύθη ἕνεκα τῆς ἀπαγορεύσεως εἰσόδου ξένων ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς Ἀμερικήν, καθόσον οἱ ἐκεῖθεν ἀποκλεισθέντες κατακλύζουσι τὴν Λιβερπούλην καὶ τὴν Γλασκώβην καὶ γεννῶσι περίπλοκα κοινωνικὰ προβλήματα. Καὶ ἐνῷ διὰ τῆς πολυτοκίας ὀγκοῦται ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ἡ ὀξεῖα φυλετικὴ αὐτῶν διαφορὰ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀφομοίωσιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ρωμ. Ἐκκλησία ἐπιδρᾷ ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς πολυτοκίας καὶ εὐνοεῖ ἀφ' ἑτέρου τὴν κοινωνικὴν ἀπομόνωσιν, δημιουργοῦνται προβλήματα κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς μᾶλλον φύσεως ἢ θρησκευτικῆς καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῶν ἰδιορρυθμία δυσχεραίνει τὴν λύσιν αὐτῶν. Οἱ Ἰρλανδοὶ Παπικοὶ εἶνε πολυάριθμοι ἐν ταῖς περιοχαῖς ὅπου χρησιμοποιεῖται μὴ ἐξειδικευμένος ἐργατικὸς κόσμος. Ἂν ὅμως ἐξαιρέσῃ τις τὸ ἐκ τῶν μικτῶν γάμων ἀποτέλεσμα, οὓς ἡ Ρωμ. Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖ ὡς μέσον προπαγανδιστικόν, οἱ Ἰρλανδοὶ οὗτοι δὲν ἐπηρεάζουσι τὴν θρησκευτικὴν χροιὰν τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ.

Ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πρὸς τὴν Ρώμην ρήξεως ἐπὶ Μεταρρυθμίσεως ὑπῆρξαν Ἀγγλικανοὶ φρονοῦντες ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ σύμφωνόν τι μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ ἐγράφησαν κατὰ καιροὺς αὐθεντικαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πραγματεῖαι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁσάκις ἐσωτερικὴ κρίσις ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ρωμ. Ἐκκλησίαν ἀπειλοῦσα διάσπασιν αὐτῆς, εὑρέθησαν πάντοτε Ἀγγλικανοί, οἵτινες προσήγγισαν ὁμόφρονας αὐτῶν Παπικούς. Οἱ Γαλλικανοί, τὰ θύματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, οἱ Μοδερνισταί, ὅλοι μετὰ πόθου ἔστρεψαν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν μόνην μετερρυθμισμένην Ἐκκλησίαν, ἥτις — ἐξαιρουμένης ἐν μέρει τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σουηδίας — μόνη διέσωσεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ οὐσιώδη τοῦ καθολικοῦ συστήματος. Ἀλλὰ διαπραγματεύσεις κατὰ τὸν συγγραφέα μετὰ τῆς Ρωμ. Ἐκκλησίας εἶνε καταδεδικασμέναι εἰς ναυάγιον διὰ δύο λόγους. Πρῶτον, διότι δὲν ὑπάρχει κοινὴ βάσις,

ἀφ' ἧς ὡς ἀπὸ ἀφετηρίας νὰ συζητηθῶσιν αἱ ὑφιστάμεναι διαφοραί. 'Αγγλικανοὶ φρονοῦσιν ὅτι αἱ Παπικαὶ ἀξιώσεις δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἀντίκεινται εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀρχάς. ἀλλ' αἱ ἀξιώσεις αὐταὶ διὰ τοὺς Παπικοὺς εἶνε ζήτημα θρησκευτικῆς πίστεως καὶ δύνανται νὰ μετριασθῶσι μόνον, ἂν τις εἶνε ἕτοιμος νὰ προδώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἔπειτα, διότι οἱ διαπραγματευόμενοι οὐδέποτε εἶνε πραγματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς 'Εκκλησίας ἣν ἐπαγγέλλονται ὅτι ἀντιπροσωπεύουσιν. Εἶνε λίαν χαρακτηριστικὸν ὅτι ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ τελευταίου Συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ, ἐνῶ λίαν αἰσιοδόξως περιγράφει τὰς σχέσεις τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Αγγλίας πρὸς τὴν 'Ανατολικὴν καὶ τὰς Προτεσταντικὰς 'Εκκλησίας, ἀποφεύγει πάντα λόγον περὶ τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ρώμης, αἱ δὲ πολυάριθμοι 'Επιτροπαὶ τοῦ Συνεδρίου, αἱ ἀσχοληθεῖσαι περὶ τὴν ἑνότητα τῆς 'Εκκλησίας, ἐμνημόνευσαν ἀμφότερα καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν συνδιαλέξεων τῶν Malines καὶ τὴν ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν τῆς Ρωμ. 'Εκκλησίας. «'Απὸ τοῦ θανάτου, λέγουσι, τοῦ Καρδιναλίου Mercier τοιαῦται συνδιαλέξεις ἀπηγορεύθησαν καὶ ἡ Παπικὴ Ἐγκύκλιος Mortalium animos (1928) ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς νὰ συμμετέχωσιν οἱουδήποτε Συνεδρίου περὶ ἑνώσεως..... λυποῦνται ὡσαύτως τὰ μέλη τῆς 'Επιτροπῆς, διότι ἐν τῇ μνημονευθείσῃ 'Εγκυκλίῳ προτείνεται ἡ μέθοδος τῆς «τελείας ἀπορροφήσεως» ἀντὶ τῆς προταθείσης ἐν ταῖς Συνδιαλέξεσιν, ὡς ὡς ἐν τῇ ἀναγνωσθείσῃ ἐν Malines πραγματείᾳ. « L' Eglise Anglicane non absorbée ». Εἰς τὸ προταθὲν σχέδιον ἐνυπάρχουσιν ἴσως δυσχέρειαι μείζονες ἢ οἷαι ὑποτίθενται, ἀλλὰ τὸ ρηθὲν σχέδιον εἶχε τὸ μέγα πλεονέκτημα ν' ἀναγνωρίζῃ κατά τι τοὐλάχιστον τὴν αὐτονομίαν, ἥτις εἶνε δυνατὴ ἐν τῇ ἡνωμένῃ 'Εκκλησίᾳ.» (Ἔκθεσις τοῦ Συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ 1930 σελ. 131). Ἡ γλῶσσα τῆς 'Επιτροπῆς κατοπτρίζει τὸν πόθον μᾶλλον αὐτῆς νὰ περισώσῃ τὸ γόητρον τοῦ 'Αρχιεπισκόπου καὶ τῶν 'Αγγλικανῶν διαπραγματευτῶν ἢ τὴν πραγματικὴν πίστιν εἰς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν ἐνδεχομένην ἀποτελεσματικότητα τῶν Συνδιαλέξεων ἐν Malines. Ἴσως μάλιστα θὰ ἔκλινέ τις ν' ἀποδεχθῇ ὅτι αἱ Ρωμαιοκαθολικαὶ ἀρχαὶ διεῖδον σαφέστερον τὸ δυνατὸν ἢ μὴ τοῦ πράγματος. Διότι οὐδεὶς γινώσκων τὴν ἐν 'Αγγλίᾳ θρησκευτικὴν κατάστασιν δύναται νὰ φαντασθῇ ὅτι, ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ Βατικανὸν συγκατετίθετο καὶ ἐπετυγχάνετο συμφωνία τις μεταξὺ 'Αγγλίας καὶ Ρώμης ἐν Malines, αὕτη θὰ ἐγίνετο δεκτὴ μετ' αἰσθημάτων ἄλλων ἢ τῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς ὀργῆς.

'Αλλ' ἆράγε ἡ Ρωμ. 'Εκκλησία ἐπιτελεῖ προόδους ἐν Μ. Βρεττανίᾳ; Ρωμαιοκαθολικοὶ Προπαγανδισταὶ καὶ ἀπαισιόδοξοι Προτεστάνται ἀπὸ συμφώνου ἀποδέχονται τοῦτο. 'Ενῶ ἡ 'Εκκλησία τῆς 'Αγγλίας διατελεῖ παράλυτος λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς διαφορῶν καὶ αἱ ἐλεύθεραι 'Εκκλη-

σίαι χωλαίνουσιν ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν συστημάτων αὐτῶν, τῆς ὠμότητος τῶν ἰδιορρύθμων αὐτῶν διδασκαλιῶν καὶ τῆς ἀποκρουστικότητος τῶν κορυβαντικῶν αὐτῶν μεθόδων, ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία διαφυλάττει τὴν ἐμφάνισιν ἐπιβλητικῆς σταθερότητος καὶ διεξάγει ἐπιμόνως ἐπιθετικὴν πολιτικήν. Ἐξαίρεται ἰδίᾳ ἡ προέχουσα θέσις ἣν ὁ Τύπος ἀφιερώνει εἰς τὰς ρωμαιοκαθολικὰς ἐνεργείας, ἡ ἀξιοσημείωτος αὔξησις ἱερέων καὶ καλογραιῶν, ἡ ἐπιτυχὴς συντήρησις Ρωμαιοκαθολικῶν Σχολῶν, αἱ πολυάριθμοι «προσηλυτίσεις» κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐξεχόντων ἀτόμων καὶ ἡ ὑπογραφὴ ὑπὸ πολλῶν Ἀγγλοκαθολικῶν κληρικῶν δηλώσεων, ὅτι εἶνε πρόθυμοι ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν Παπικὴν αὐθεντίαν. Πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, εἰθισμένοι νὰ συγχέωσι θρησκευτικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν δρᾶσιν, εὐχερῶς πείθονται ὅτι ἐν τῇ ἀνησυχητικῇ ἀκαταστασίᾳ τοῦ δημοσίου πνεύματος, ἥτις ἀπειλεῖ αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τῆς προσωπικῆς ἠθικότητος, μόνη ἡ ἰσχυρῶς ὠργανωμένη Ἐκκλησία τῆς Ρώμης δύναται νὰ διατηρήσῃ τὸ ἔδαφος αὐτῆς καὶ δέον τελικῶς καὶ μονοπωλιακῶς ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὸν χριστιανισμὸν ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ. Τί ἀντιτάσσει εἰς ταῦτα ὁ συγγραφεύς; Ὁμολογεῖ ὅτι αἱ μὴ Ρωμαιοκαθολικαὶ Ἐκκλησίαι ἐν Μ. Βρεττανίᾳ ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις διατελοῦσιν εἰς καταφανῶς μειονεκτικὴν θέσιν; Ἐνῷ ὁ Προτεσταντισμὸς ποιεῖται ἔκκλησιν εἰς τὸ λογικὸν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀτόμου, ἡ Ρώμη ἀπευθύνεται εἰς τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς φόβους τοῦ πλήθους. Αἱ νεώτεραι βιωτικαὶ συνθῆκαι ἐνῷ ἐξασθενοῦσι τὰς Ἐκκλησίας αἵτινες ὑπερεξαίρουσι τὸν Ἄμβωνα, δὲν ἐπηρεάζουσι τὴν ἐπιρροὴν τοῦ θυσιαστηρίου. Τὸ ὑπούργημα τοῦ ἱεροκήρυκος, τὸ ὁποῖον μεγαλοποιεῖ ὁ Προτεσταντινισμός, ὑπῆρξε πηγὴ δυνάμεως ἐφ' ὅσον ἡ κοινωνία ἦτο τακτοποιημένη, ἀπέβη ὅμως πηγὴ ἀδυναμίας, ἀφ' ὅτου ἡ κοινωνία κατέστη ἀπαραδειγματίστως ρευστή. Ἡ ἐξέλιξις τῆς κοινωνίας ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος πολὺ τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ καὶ διότι περιώρισε τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ διότι ἐδημιούργησεν ἀντιπάλους ἐν τῇ ἰδίᾳ σφαίρᾳ. Ὁ Τύπος καὶ τὸ Βῆμα, εἰς ἃ δέον τώρα νὰ προστεθῇ καὶ τὸ Ραδιόφωνον, ἀνέλαβον μέγα μέρος τοῦ ἔργου τούτου. Ἐκκλησιαστικοὶ ῥήτορες δὲν δύνανται ν' ἀπολαύωσι πλέον τοῦ κοινωνικοῦ ἢ πολιτικοῦ κύρους ὅπερ ἐκέκτηντο εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν· «τὸ χορδίζειν τοὺς ἄμβωνας» ἦτο μέρος τῆς Κρατικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἰσχυρότατος πολιτικὸς ἀνὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀψηφήσῃ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἱεροκήρυκος εἶνε συνδεδεμένη πρὸς τὴν δημοσίαν θείαν λατρείαν, ἥτις αὖθις εἶνε ἀχώριστος ἀπὸ τῆς Κυριακῆς ἀργίας. Ἀμφότερα προϋποθέτουσι κοινωνίαν ἥτις εἶνε σταθερὰ παραμόνιμος ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, ἔχουσα παραδόσεις, χρωματιζομένη καὶ καθοδηγουμένη ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ παραδείγ-

ματος. Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ Κυριακὴ ἐκοσμικοποιήθη καὶ οἱ ναοὶ εἶνε κενοί, ἀφοῦ ἡ στενὴ συναδέλφωσις λόγῳ ἐξ ἀμνημονεύτου χρόνου γειτονίας ἐξέλιπε καὶ οἱ ἄνθρωποι ζῶσιν ὡς ξένοι εἰς τοὺς τόπους ὅπου διανυκτερεύουσι μᾶλλον ἢ κατοικοῦσι, περιττεύει πᾶσα ἐπιχειρηματολογία, ἵνα ἀποδείξῃ τις ὅτι ἡ ἐποχὴ τοῦ ἱεροκήρυκος παρῆλθε καὶ τὸ ὑπούργημα αὐτοῦ κατεστράφη. Οὔτε ἡ μάθησις, οὔτε ἡ δεξιότης, οὔτε τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἐν τῷ ἄμβωνι δύναται νὰ διεγείρῃ τὴν προσοχὴν κενῶν στασιδίων. Ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἱεροκήρυκος εἶνε τὸ ἐκκλησίασμα. Ὅταν τὸ τελευταῖον ἐκλείψῃ, ὁ πρῶτος δὲν ἔχει προφανῶς λόγον νὰ παραμείνῃ. Ὅταν ὅμως ὁ Χριστιανισμὸς ἅπαξ ταὐτισθῇ ἐν τῇ πράξει πρὸς τὸ λειτούργημα τοῦ ἱερέως ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ τῷ ἐξομολογητηρίῳ, εἶνε πρόδηλον ὅτι οὗτος ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοπικῶν δεσμῶν. Δὲν ὑφίσταται ἀνυπέρβλητος δυσκολία εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνὸς modus viventdi μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ νεωτέρας κοινωνίας. Τὸ θυσιαστήριον τοῦτο εἶνε ἐξ ἴσου ἀποτελεσματικὸν ὅσον καὶ τὸ ἄλλο καὶ τὸ Ἐξομολογητήριον δύναταί τις νὰ εὕρῃ πανταχοῦ. Ἀμφότερα ἀνταποκρίνονται εἰς θεμελιώδεις ἀνθρωπίνους ἀνάγκας, αἵτινες δύνανται νὰ τύχωσιν ἱκανοποιήσεως παρ' οἱουδήποτε ἱερέως ὁπουδήποτε. Ἡ ἐλαστικότης τοῦ ἱερατείου ἀνταποκρίνεται μετὰ σχετικῆς εὐκολίας πρὸς τὴν συνταρακτικὴν μετακίνησιν τῆς νεωτέρας κοινωνίας.

Εἰς τὴν ἔνστασιν ὅτι ἡ θαυμασία ἐπιτυχία περιπατητικῶν ἱεροκηρύκων, οἷοι ὁ Οὐνόλιος καὶ ὁ Οὐΐτφιλδ κατὰ τὸν 18ον καὶ ὁ Μούδη καὶ ὁ Σάνκη κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἀποδεικνύει ὅτι δὲν στερεῖται ἐνεργητικότητος τὸ νεώτερον κήρυγμα, ἀρκούμεθα ἀπαντῶντες ὅτι ἡ μετακίνησις τῆς νεωτέρας κοινωνίας, ἥτις ἀπειλεῖ νὰ καταστήσῃ πράγματι μάταιον τὸν Προτεστ. ἄμβωνα δὲν ὑπῆρχε πρὸ τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Κατὰ πόσον αἱ Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι θὰ ἀποδειχθῶσιν ἱκαναὶ νὰ ἀναπτύξωσιν ἐλαστικότητα συστήματος προσομοίαν πρὸς τὸ τῆς Ρώμης, εἶνε ζήτημα ὅπερ δύναται νὰ τύχῃ ποικίλης ἀπαντήσεως Ὅσοι πιστεύουσιν, ὅτι αἱ εὐαγγελικαὶ ἀρχαὶ εἶνε οὐσιωδῶς ἀληθεῖς δὲν θ' ἀμφιβάλλωσι περὶ τοῦ τελικοῦ αὐτῶν θριάμβου. Ἡ ἱστορία εἶνε πλήρης ἐκπλήξεων καὶ δὲν ἐλλείπουσιν ἐνδείξεις ὅτι ἡ ταχεῖα καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀκατάβλητος πρόοδος τῆς κοσμικοποιήσεως προκαλεῖ ἤδη ἀντιδράσεις, αἵτινες δυνατὸν νὰ ἐξελιχθῶσι μετ' οὐ πολὺ εἰς μεγάλην ἀναβίωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλ' ὑπὸ τύπους λίαν διαφόρους ἐκείνων οἵτινες ἐχρησίμευσαν μέχρι σήμερον ὡς τὰ μέσα αὐτῆς.

Εἰς τὴν ἀριστουργηματικὴν αὐτὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Ρωμ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀγγλικανικήν, οἵαν παρουσιάζει ἀνωτέρω ὁ συγγραφεύς, ἐλάχιστα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν καὶ ταῦτα ἀναφερόμενα εἰς τὸ ἐρώτημα «ἂν ἡ Ρωμαιο-

καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπιτελῇ προόδους ἐν Ἀγγλίᾳ». Καίτοι συμφωνοῦμεν κατ' ἀρχὴν μετὰ τοῦ συγγραφέως ὅτι αἱ ἐπιτυχίαι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Προπαγάνδας ὑπερεξογκοῦνται καὶ διατυμπανίζονται ἀπὸ σκοποῦ χάριν αὐτῆς καὶ πάλιν τῆς προπαγάνδας, δὲν ἐννοοῦμεν διατί ὁ συγγραφεὺς δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ μέσα δι' ὧν ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δύναται νὰ προαχθῇ βαθμηδὸν καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐλαστικότητα, τῆς ὁποίας νῦν στερεῖται. Ἀφοῦ ὡς δυνατὸς ψυχολόγος ἀντελήφθη ὅτι τὸ τρωτὸν τοῦ Προτεσταντικοῦ συστήματος κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι οὗτος ἀπευθύνεται μόνον εἰς τὸ λογικὸν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀτόμου, παραμελεῖ δὲ τὰς ἄλλας καταφανεῖς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διατί δὲν ζητεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην συνιστῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ὅπως ἀνακτήσῃ καὶ πάλιν τὰ μέσα ἐκεῖνα ἅτινα τόσον ἀψυχολογήτως ἀπέρριψεν αὕτη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μεταρρυθμίσεως; Ἔπρεπε νὰ ἐπέλθῃ ἡ σημερινὴ ἀναστάτωσις ἐν τῇ Ἀγγλικῇ κοινωνίᾳ, ἣν ἐγέννησαν αἱ νέαι τοῦ βίου συνθῆκαι, ἵνα κατανοηθῇ ὅτι αἱ μᾶζαι δὲν συγκρατοῦνται εἰς τοὺς κόλπους τῆς χριστιανικῆς θρησκείας διὰ τοῦ κηρύγματος μόνου, ὅσον δήποτε καὶ ἂν τοῦτο ἐκτελῆται ὑπὸ διαπρεπῶν ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων, ἀλλὰ χρειάζονται ἐξ ἴσου, ἂν μὴ περισσότερον καὶ τὸ Θυσιαστήριον καὶ τὸ Ἐξομολογητήριον. Καὶ ὅμως ὁ συγγραφεύς, πιστὸς εἰς τὰς μᾶλλον προτεσταντιζούσας ἀρχὰς τῆς Σχολῆς αὐτοῦ, ἂν ὄχι μετά τινος περιφρονήσεως, πάντως μετ' ἀνησυχίας προσβλέπει εἰς τὴν Κίνησιν ἐκείνην ἥτις ὁρμηθεῖσα ἀπὸ τῆς Ὀξφόρδης προσπαθεῖ καὶ ἐν τῇ πράξει καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὴν μορφὴν ὑπομιμνήσκουσαν τὸν σύνδεσμον αὐτῆς μετὰ τῆς καθολικῆς ἐν γένει πίστεως καὶ πράξεως. Ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἀσύγγνωστοι αἱ ὑπερβολαὶ τῶν πρὸς τὴν Ρώμην ἐστραμμένων Ἀγγλοκαθολικῶν, μοιραῖαι ἄλλως εἰς Ἐκκλησίαν ἐν ᾗ καθεύδει τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποινικὸν δίκαιον, οὐδεὶς παρακολουθῶν ἀμερολήπτως τὴν ἐξέλιξιν ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ ποθητὴ ἀναβίωσις αὐτῆς τότε μόνον ἔσται δυνατή, ὅταν τὰ χρήσιμα στοιχεῖα τῆς μεταρρυθμίσεως ἀπαλλασόμενα τῶν καιρικῶν ὑπερβολῶν ἐναρμονισθῶσι μετὰ τῶν καθολικῶν στοιχείων τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Εἶνε εὐχάριστον ὅτι ἡ τάσις αὕτη κατακτᾷ ἔδαφος ὁλονὲν καὶ παρὰ ταῖς ἀκραιφνῶς Προτεσταντικαῖς Ἐκκλησίαις, αἵτινες εἶχον διακόψῃ πάντα σύνδεσμον πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. Τῆς στροφῆς ταύτης πρέπει ἆρά γε νὰ θεωρηθῶσιν ἐνδεικτικὰ ὅσα λέγει ἐν τέλει ὁ συγγραφεὺς διαβλέπων τὴν ἀναβίωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας «ὑπὸ τύπους λίαν διαφόρους ἐκείνων οἵτινες ἐχρησίμευσαν μέχρι σήμερον ὡς τὰ μέσα αὐτῆς»;

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

(ἕπεται συνέχεια)

ΕΞΑΚΡΙΒΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ Δ΄. ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

Περὶ τοῦ ἔτους καὶ τοῦ μηνὸς τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου τοῦ Δ΄. ἔγραψα ἀρκετὰ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς Φωτιείου μου Βιβλιοθήκης (σελ. 138 — 140, 175, 203, 214). Εἶχον ὑπ᾽ ὄψιν πρὸς τοῦτο τοὺς καταλόγους τοῦ Ἀνωνύμου τοῦ Βανδουρίου, τοῦ Θαλασσηνοῦ, τὸν Ἀθηνῶν Μελέτιον, τὸ ὑπόμνημα τῆς αης ἐκλογῆς, τὰς πληροφορίας τοῦ Ἄγγλου ἱερέως John Covel, τὸν ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Πατριάρχου τούτου κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1673 ἐκδοθέντα συνοδικὸν τόμον καὶ ἄλλα. Κατὰ ταῦτα ἡ πρώτη πατριαρχεία τοῦ Διονυσίου ἤρχισεν εἰς τὰς 8 Νοεμβρίου 1673. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἀπὸ τῆς πατριαρχείας ταύτης ἀπομακρύνσεως τοῦ Διονυσίου πρέπει νὰ προτιμηθῇ ἡ πληροφορία τοῦ Ἀνωνύμου καὶ τοῦ Θαλασσηνοῦ κατὰ τὴν ὁποίαν τῇ 25 Ἰουλίου τοῦ 1673 «ἔγινε πατριάρχης Γεράσιμος ὁ Τορνόβου εἰς Ἀδριανούπολιν, εὑρισκομένου τοῦ βασιλέως ἐκεῖ.» [1]) Ὁ ῥηθεὶς Covel εἰς τὸ ἔργον του «Some account of the present greek Church» ἀναφέρει τὴν 30 Ἰουλίου ὡς ἡμέραν τῆς ἀνόδου τοῦ Γερασίμου εἰς τὸν Οἰκουμ. θρόνον. Πάντως κατὰ μέγα μέρος τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1673 ἐπατριάρχευεν ὁ Διονύσιος ἀφ᾽ οὗ καὶ ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς συνοδικὸς τόμος συνετάχθη καὶ ὑπεγράφη κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1673 ὁπότε ἐπατριάρχευεν ὁ Διονύσιος.

Ἡ δευτέρα πατριαρχεία τοῦ Διονυσίου κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, Θαλασσηνὸν καὶ Μελέτιον συμπίπτει τῇ 29 Ἰουλίου τοῦ 1676. Τὴν 29 Ἰουλίου σημειώνει καὶ ὁ Α. Κ. Ὑψηλάντης (τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν σ. 176) καταχωρίζων λελανθασμένως ἀντὶ 1676 τὸ ἔτος 1679. Τοιαῦτα λάθη ἀπαντῶσι πολλὰ παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ.

Κατὰ τοὺς ἰδίους συντάκτας πατριαρχικῶν καταλόγων καὶ κατὰ τὸν Μελέτιον ἡ δευτέρα πατριαρχεία τοῦ Διονυσίου παρετάθη μέχρι τῆς 30 Ἰουλίου 1679. [2])

---

[1]) Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, Φωτ. Βιβλιοθήκη τόμ. Α. σ. 175 καὶ σημ. αὐτόθι 6. 197.

[2]) Ὁ Α. Κ. Ὑψηλάντης γράφει. «τῇ λ΄ τοῦ Ἰουλίου ἐξωσθέντος τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη» (ἐνθ. ἀνωτέρω σ. 182). Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ἀναφερόμενον ἔτος τυγχάνει ἀνακριβές.

Κατὰ τοὺς ἰδίους συγγραφεῖς ἡ τρίτη πατριαρχεία τοῦ Διονυσίου ἀρχίζει τῇ 30 Ἰουλίου 1682. Πάντες σχεδὸν συμφωνοῦσι καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ τερματισμοῦ τῆς πατριαρχείας ταύτης τοῦ Διονυσίου. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ 16 Μαρτίου 1684. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ι. Καρυοφύλλη ἀναφερομένη πληροφορία, κατὰ τὴν ὁποίαν τῇ 10 Μαρτίου ἐξελέγη τὸ πέμπτον π)χης ὁ Παρθένιος ὁ Δος, ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τελευταίου τούτου, ἢ μᾶλλον τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισμὸν αὐτοῦ, τῆς εἰδήσεως ταύτης ἀκουσθείσης τῇ δε (ιστ'. Μαρτίου ἤκουσεν ὅτι ὁ Παρθένιος ἐνεδύθη τὴν χλαμύδα» Καταλ. Καλλινίκου) εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν 16 Μαρτίου ὁπότε καὶ ἀπεσύρθη τοῦ θρόνου ὁ Διονύσιος. (Ἡλιουπ. Γενν. Φωτ. Βιβλ. Α. 204 — 205). Περὶ τῆς τρίτης ταύτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου ὁ Θαλασσηνὸς ἀναφέρει «αχπβ' Ἰουλίου λ' Διονύσιος ὁ Μουσελίμης γ' παραιτηθέντος Ἰακώβου». Ὁ Ἀνώνυμος γράφει τὰ ἀκόλουθα. «Ἰουλίου τριακοστῇ, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, πάλιν ἐκάθισε τρίτον Διονύσιος ὁ Μουσελίμης ἐλθὼν ἀπὸ Βλαχίαν, τὸν δὲ κύρ Ἰάκωβον ἔδωσαν τὴν Χίον.» [3])

Τὰ περὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἰακώβου καὶ τὰ ἐκ τῆς Βλαχίας ἐπανόδου τοῦ Διονυσίου διὰ τρίτην πατριαρχείαν καὶ μάλιστα διὰ τῆς μεσολαβήσεως καὶ ὑποστηρίξεως τοῦ Ἰωάννου Σερβάνου Κατακουζηνοῦ μαρτυροῦνται καὶ ἐκ γράμματος τοῦ εἰρημένου Σερβάνου πρὸς τὸν τότε ἱεροδιάκονον κατόπιν δὲ πατριάρχην Ἱεροσολύμων Χρύσανθον.

Ἡ πρὸς τὰ ἀνωνέρω σχετικὴ περικοπὴ τοῦ φέροντος χρονολογίαν 15 Ἀπριλίου 1684 γράμματος ἔχει οὕτω· «ἀλλὰ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν γραμμάτων ὁποῦ εἰς τὰς χεῖρας μας ἔχομεν ὅτι νὰ ***ἀπέλθῃ ἀπ' ἐδῶ ὁ κὺρ Διονύσιος, διὰ νὰ πατριαρχεύσῃ*** γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ μὲ ***οἰκειοθελῆ*** παραίτησιν τοῦ κύρ Ἰακώβου, ***ἐφάνημεν καὶ ἡμεῖς συνδρομηταί.***» [4]). Κατὰ τὴν μαρτυρίαν πολλῶν χρονογράφων συντακτῶν καταλόγων (Ἀνωνύμου, Μελετίου Ἀθηνῶν, Καλλινίκου κ. ἄ.) ὁ Διονύσιος μετὰ τὴν τρίτην ἀποχώρησιν ἀπὸ τοῦ Οἰκ. Θρόνου καὶ μᾶλλον κατὰ τὸ 1685 κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν τοῦ Ἰακώβου τοῦ Χίου, ἔλαβε προεδρικῶς τὴν Χαλκηδόνα καὶ ἐφησύχασε καὶ ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Μονῇ τῆς Παναγίας· «τῆς δὲ ἐνταῦθα διατριβῆς αὐτοῦ ἀπόδειξις, γράφει ὁ Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανὸς, εἶναι ὅτι πρὸ τῆς Ὑψηλαντικῆς ἀνακαινίσεως τῆς Μονῆς, εἴς τινα τῶν πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς δωματίων, σεσαθρωμένων τότε ὄντων, ἐσώζετο γεγραμμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ «Διονύσιος Μουσελίμης», ὅπερ ἀνέγνω ὁ προμνημονευθεὶς Πατριάρχης Κων-

[3]) Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, Φωτίειος Βιβλιοθήκη» τόμ. Α. 128.

[4]) Χουρμουζάκη, Documente.. τόμ. XIV σελ. 256.

στάντιος ὁ Α΄ παιδάριον ἔτι ὤν». Ὑπομνημαι ἱστορικὸν περὶ τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Παναγίας σελ. 32 σημ. υ).

Ὡς ἔτος τῆς τετάρτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου ὁ Θαλασσηνὸς ὁρίζει τὸ 1686. Ὁ Μ. Λογοθέτης Ἰωάννης Καρυοφύλλης καθορίζει καὶ τὸν μῆνα ἤτοι τὸν Ἀπρίλιον. Τὸν μῆνα δεικνύει διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πατριαρχείας ταύτης τοῦ Διονυσίου καὶ τὸ πρὸς τὸν Μανωλάκην Μάνον Καστοριανὸν γράμμα τοῦ ἰδίου πατριάρχου φέρον ἡμερομηνίαν 1 Ἀπριλίου 1686 [5]). Ἡ ἡμερομηνία 7 Ἀπριλίου τοῦ Καρυοφύλλη θὰ εἶναι ἴσως ἡ ἡμέρα τῆς ἐλεύσεως τοῦ Διονυσίου εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὸν ἴδιον ὀφφικιάλον ἡ τετάρτη πατριαρχεία τοῦ Διονυσίου παρετάθη μέχρι τῆς 12 Ὀκτωβρίου τοῦ ἑπομένου ἔτους (1687).

Ἔν τινι χειρογράφῳ ψαλτηρίῳ τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Παναγίας ὁ ἡγούμενος αὐτῆς Ἀθανάσιος ἐσημείωσε ἰδιοχείρως τὴν ἀκόλουθον ἐνθύμησιν· «,αχπζ΄ Μαρτίου πρώτῃ ἦλθα κἀγὼ ὁ ἐν Ἱερομονάχοις Ἀθανάσιος ἐκ νήσου Ναξίας» νὰ κοινοβιάσω εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ διὰ ***προσταγῆς τοῦ Παναγιωτάτου κυρίου Διονυσίου,*** νὰ ἡγουμενεύσω ἐν αὐτῇ τῇ Μονῇ. Ὁ μακαρίτης Κουτλουμουσιανὸς μὴ ἐξακριβώσας τὴν χρονολογίαν τῶν διαφόρων πατριαρχειῶν τοῦ Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη, καταχωρίζει τὰ ἀκόλουθα μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἐνθύμησιν. «Ὁ μὲν ἐν τῇ σημειώσει ταύτῃ ἀναφερόμενος πατριάρχης Διονύσιος, ἦτο ὁ προρρηθεὶς Διονύσιος ὁ Δ΄ Μουσελίμης τὴν ἐπωνυμίαν (135)· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἐσημείωσε ταῦτα, ὡς φαίνεται, οὐχὶ εὐθὺς ἐλθὼν εἰς τὴν Μονήν, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν χρόνου· καθότι ***ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἐποχῆς: 1687, ἐπατριάρχευεν*** Ἰάκωβος ὁ ἀπὸ Λαρίσσης». Συμφώνως ὅμως πρὸς τὰ ἐνταῦθα καταχωριζόμενα ἡ χρονολογία τῆς ἐνθυμήσεως εἶναι ἀκριβής, γραφείσης ἅμα τῇ εἰς τὴν μονὴν ἐλεύσει τοῦ Ἀθανασίου «ἦλθα κἀγὼ διὰ προσταγῆς τοῦ Παναγιωτάτου κυρίου Διονυσίου, νὰ ἡγουμενεύσω [6])».

---

5) Περικλέους Ζερλέντη, «Ἐφημερίδες Καρυοφύλλη» Ἀθῆναι, 1890, σελ. 8. τὸ γράμμα ἀναφέρει «Διονύσιος ἐλέῳ θεοῦ πατριάρχης κ.λ.τ.

Ἐντιμότατε καὶ λογιώτατέ μου ἐκκλησιάρχα τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας ἐν ἄρχουσι κυρίτζη Μανολάκη.... διὰ προσταγῆς τοῦ ὑπερτάτου Ἐπιτρόπου ἐλάβομεν τὸν πατριαρχικόν μας θρόνον, διὰ τοῦτο πέμπομεν αὐτόσε τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Κυζίκου κ. Κύριλλον νὰ ἐπιτροπεύῃ καὶ νὰ βουλλώνῃ τὰ γράμματα τῆς αὐλῆς, ἡ δὲ λογιότης σου νὰ ἔχῃ τὴν ἐπιστασίαν ταύτην, καὶ νὰ θεωρῆτε τὰ γράμματα ποὺ γράφονται.

6) Ὑπόμνημα Ἱστορικὸν κλπ. σ. 32 — 33. Λελανθασμένα τυγχάνουσι καὶ ὅσα ἐν σελίδι 27 γράφει ὁ Κουτλουμουσιανὸς ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ κατὰ 22/2 Ὀκτωβρίου 1673 ἐν Σάκτσᾳ ἀποθανόντος Παναγιωτάκη Νικοσίου ἐπιταγὴ τοῦ βεζίρου Κιοπρολοῦ Φαζὶλ ἐδόθη εἰς τὸν Πατριάρχην

Ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ἰωάννου Χότζη, ἀποκειμένη τώρα ἐν τῇ ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν, εὑρίσκονται καὶ τακρίρια τοῦ Διονυσίου τοῦ τετάρτου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει ἕν ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ταλαντίου Παρθένιον φέρον χρονολογίαν 27 ρετζέπ 1097 ἔτος (10 Ἰουνίου 1686 7).

Περὶ τῆς πέμπτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου ἔγραψα καὶ εἰς τοὺς δύο τόμους τῆς Φωτιείου Βιβλιοθήκης μου (Α, τομ, 214, Β' κ. θ). Εἰς τὴν σελίδα θ τοῦ δευτέρου τόμου ἔγραψα. «τὸ εἰρημένον συνοδικὸν ψήφισμα (τὸ ἐκδοθὲν κατὰ Μάϊον — 1 Μαΐου — τοῦ 1694) ἐπὶ τῇ τὸ τρίτον ἀναρρήσει τοῦ Καλλινίκου τοῦ Β' εἰς τὸν οἰκ. θρόνον, ὅπου ἀναγινώσκομεν καὶ τοῦτο· «μετὰ ***τὴν ἑξάμηνον ἐπεμβάτευσιν*** ἐκκλησιαστικῇ πάσῃ ψήφῳ ἐξέωσται» καθορίζει σαφῶς καὶ τὸν χρόνον τῆς πέμπτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἕξ μῆνας ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1694 εὑρίσκομεν τὴν τελευταίαν πατριαρχείαν τοῦ Διονυσίου γενομένην κατὰ Νοέμβριον ἢ Δεκέμβριον τοῦ 1693». Ἐν τούτοις, ἔγραφον προσέτι, «ὁρμηθεὶς ἐκ δύο γραμμάτων τῆς συλλογῆς Χουρμουζάκη καθώρισα (σ. 214) τὴν ἀρχὴν τῆς πέμπτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 1693. Ἡ πληροφορία ὅμως τοῦ ἐπισήμου συνοδικοῦ ψηφίσματος ἀποδεικνύεται ἀληθὴς καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς μαρτυριῶν: ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Διονυσίου εἰς τὴν ὁποίαν ὑπογράφεται πρώην καὶ ἡ ὁποία φέρει χρονολογίαν 2 Ὀκτωβρίου 1693 καὶ πρὸ πάντων ἔκ τινος σημειώματος τοῦ ἡμερολογιου τοῦ Σαμουὴλ Καπασούλη, Πρωτοσυγκέλλου τοῦ Διονυσίου εἶτα δὲ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψα εἰς την σημ. 19 τῆς 27 σελίδος τοῦ παρόντος τόμου».

Τὸν τρόπον τῆς κατὰ τὴν πέμπτην πατριαρχείαν καταλήψεως τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Διονυσίου περιγράφουσι κατ' οὐσίαν ὁμοίως ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος, ὁ Καισάριος Δαπόντε, ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Καλλίνικος ὁ Δ. 8)

Διονύσιον. Κατὰ τὴν προσημειωθεῖσαν χρονολογίαν ἐπατριάρχευε Γεράσιμος ὁ ἀπὸ Τυρνόβου, τῆς συζύγου τοῦ Νικοσίου συντελεσάσης εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ Διονυσίου.

7) Περὶ τῶν ἐγγράφων τῆς συλλογῆς Χότζη ἔγραψα ὀλίγα ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς Φωτιείου μου Βιβλιοθήκης (σ. 1 καὶ 11). Τὰ ἐπὶ τῶν διαφόρων Πατριαρχειῶν τοῦ Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος καὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Δ'. ἐκδοθέντα τακρίρια θὰ διασαφηνίσωσι πολλὰ σημεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκ Πατριαρχείου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

8) Μελετίου, Ἐκκλ. Ἱστορία, τόμ. Γ'. σ. 484. Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, Γ'. 50 — 51. Δυοβουνιώτου, Καλλίνικος» σ. 168, 169. Ὑψηλάντου «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σ. 216, 217.

Λεπτομερέστερος ἐπὶ τοῦ προκειμένου τυγχάνει ὁ Καισάριος Δαπόντε. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Δαπόντε ὁ τότε Ἐπίτροπος (βεζιραζέμης) τῆς βασιλείας ἐκστρατεύων κατὰ τῶν Γερμανῶν διῆλθε διὰ τοῦ Ρουστσουκίου ὅπου προϋπήντησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Κωνσταντίν βόδας Μπασαράμπας. Ὁ βεζίρης προσηνέχθη μειλιχίως πρὸς τὸν Μπασαράμπαν. Τῶν διαθέσεων τούτων ἐπωφεληθεὶς ὁ φίλος τοῦ Διονυσίου ἡγεμὼν ἐζήτησε παρ᾽ αὐτοῦ ὅπως πατριαρχεύσῃ καὶ πάλιν ὁ Διονύσιος εὑρισκόμενος τότε ἐν Βλαχίᾳ. «Καὶ εἰσηκούσθη καὶ φορῶντάς του καββάδι τὸν ἔστειλεν εἰς βασιλεύουσαν. Ὁ δὲ κύρ Διονύσιος φθάνοντας εἰς τὴν πόλιν, ἔβγαλε τὸν κύρ Καλλίνικον ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ ἀποκατεστήθη αὐτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης». Κατὰ τὸν Ὑψηλάντην μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Μ. Βεζύρου «ἦλθεν ὁ Διονύσιος εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, κακεῖθεν ἀνῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ***μὲ γράμματα συστατικὰ πρὸς τὸν καϊμακάμην διὰ νὰ πατριαρχεύσῃ***, κἀκείνου τῇ συνάρσει ἐπέβη τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου».

Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐκστρατείαν Μέγας Βεζύρης ἦτο ὁ Μπιγικλῆ Μουσταφᾶ πασᾶς ἐκκινήσας ἐξ Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὴν 15 Ἰουλίου 1693 διὰ τὴν γνωστὴν ἐκστρατείαν. Περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου εἶχεν ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀδριανούπολιν· ἐπαύθη δὲ τῆς πρωθυπουργίας τὴν 13 Μαρτίου τοῦ 1694. [9])

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως τῆς πέμπτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἐλθὼν εἰς Κων)πολιν καὶ παρουσιάσας τὰ γράμματα εἰς τὸν τοποτηρητὴν τοῦ βεζύρου (καϊμακάμην) «εὔγαλε τὸν κύρ Καλλίνικον ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον.» Λαμβανομένου ὑπ᾽ ὄψιν τοῦ χρόνου τοῦ ἀπαιτηθέντος διὰ τὴν μέχρι Ρουστσουκίου ὁδοιπορίαν τοῦ Ἐπιτρόπου καὶ τοῦ χρόνου πρὸς ἐπάνοδον τοῦ Διονυσίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, μόλις περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου ἀνέλαβε τὰ πατριαρχικὰ αὐτοῦ καθήκοντα ὁ Διονύσιος, ἀφ᾽ οὗ ὡς εἴδομεν ὁ βεζίρης ἐξεκίνησε ἐξ Ἀδριανουπόλεως μετὰ τὰ μέσα Ἰουλίου τοῦ 1693. Δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον ἀκριβῶς ἡ εἰρηνικὴ ἤτοι «ἀγγελτικὸν γράμμα» τοῦ Διονυσίου πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Γεράσιμον χρονολογεῖται 1693 Αὐγούστῳ μηνὶ ἰνδικτιῶνος πρώτης [10]).

Κατόπιν τούτων τὸ ἔγγραφον τῆς διαθήκης τῆς Δόμνας Ἠλήνας κατὰ λάθος περιέχει Διονύσιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀντὶ

---

[9]) Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις» Β. σ. 441 — 442.

[10]) Κεραμέως Παπαδοπούλου «Ἱεροσολομιτικὴ Βιβλιοθήκη» Α. σ. 450. Σάρδεων Γερμανοῦ, «Συμβολὴ εἰς τοὺς Πατρυαρχικοὺς Καταλόγους» Α σ. 170.

πρώην. Ὡς πρώην σημειοῦται ἐν τῷ γράμματι τῷ ἀφορῶντι τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας τοῦ Πολβρατζίου. Τὸ πρῶτον ἔγγραφον καταχωρίζεται ἐν σελίδι 294 τῆς συλλογῆς Χαρμουζάκη τὸ δὲ δεύτερον αὐτόθι σελ. 290—293. [11]. Δελανθασμένη κατὰ τὸ αὐτὸ σημεῖον εἶναι καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου ἡ φέρουσα χρονολογίαν 2 Ὀκτωβρίου 1693 ἡ ἀναφερομένη ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι. Κατὰ τὸν Δαπόντε καὶ κατ' ἄλλους χρονογράφους (Κατάλογος Παγκρατίου Δημάρι Μελέτιος, Ὑψηλάντης, Καλλίνικος) ἡ πατριαρχεία αὕτη τοῦ Διονυσίου διήρκεσε μέχρι τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ 1694. Αὐτὸ ἄλλως τε σαφῶς δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος συνοδικοῦ ψηφίσματος.

Ὁ Δαπόντε ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐρίδων αἵ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν μετάβασιν τοῦ Καλλινίκου καὶ τοῦ Διονυσίου προσθέτει «καὶ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τοὺς καυγάδες ἐμαζιλεύθη (= ἐπαύθη) ὁ ἐπίτροπος, καὶ ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Σάμταρα μπουλοῦσι νὰ φέρῃ τὸν τεφτὲρ Ἀλῆ πασᾶν νὰ τὸν δώσῃ τὴν βοῦλλαν. Ὅθεν ἡσύχασαν τότε καὶ οἱ καλόγηροι, ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ ἐπίτροπος, ὅστις μετὰ 40 ἡμέρας ἔφθασε». Ὁ ἐπίτροπος ἔφθασε λοιπὸν εἰς τὰς 22 Ἀπριλίου ὁπότε ἢ μᾶλλον μετά τινας ἡμέρας ἐπαύθη ὁ Διονύσιος.

Ἡ πέμπτη λοιπὸν πατριαρχεία τοῦ Διονυσίου ἀρχίζει ἀπὸ τὰ μέσα Αὐγούστου 1693 καὶ παρατείνεται μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ 1694.

Ὁ γνωστὸς Ρουμάνος καθηγητὴς καὶ ἱστορικὸς κ. Νικόλαος Γιώργκα ἐν τῷ ἔργῳ του «Byzance après Byzance» (σ. 183) συγχέει τὸν Διονύσιον τὸν Γον πρὸς τὸν Διονύσιον τὸν Δ'. Αἱ καταχωριζόμεναι χρονολογίαι τῶν πατριαρχειῶν τοῦ τε Διονυσίου καὶ ἄλλων πατριαρχῶν τυγχάνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνακριβεῖς. Ὁ κ. Γιώργκα δὲν εἶχε ὑπ' ὄψιν τὰς νεωτέρας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐρεύνας.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΥΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

---

[11]) Καὶ ἐκ σελίδος 350 τῆς ἰδίας συλλογῆς, ὅπου καταχωρίζεται γράμμα τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου (Μάρτιος 1702), φαίνεται ὅτι ὁ Διονύσιος ὡς πρώην ὑπέγραψε τὴν διαθήκην τῆς Δόμνας Ἠλήνας.

ΟΣΑ ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΕΥΣΕΒΙΟΣ

ΠΕΡΙ ΧΙΛΙΑΣΜΟΥ

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῆς, διεξάγουσα κρατερὸν ἀγῶνα, ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν, εἰς πάσας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς αὐτῆς, δὲν ἔπαυσεν ὑπεραμυνομένη καὶ τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς.

Διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας τῶν μελῶν αὐτῆς ἀνθισταμένη κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν, οἵτινες τὴν ἐκ βάθρων ἀνατροπὴν αὐτῆς ἐπεζήτουν, ἦτο ὑποχρεωμένη ἑκάστοτε νὰ ὑπεραμύνηται καὶ τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς κατὰ τῶν προσβαλλόντων αὐτὰς αἱρετικῶν ἔτι δὲ καὶ σχισματικῶν, ἀναφανέντων ἐν αὐτοῖς τοῖς κόλποις αὐτῆς.

Ὡσεὶ μὴ ἤρκουν πάντα ταῦτα, πλὴν τούτων, ἀνεφάνησαν ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ θεολογικαί τινες ἔριδες καὶ συζητήσεις, αἵτινες οὐκ ὀλίγον συνετάραξαν τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν.

Μία τῶν θεολογικῶν τούτων συζητήσεων εἶναι καὶ ὁ Χιλιασμός.

Περὶ τοῦ Χιλιασμοῦ πολλὰς ἔχομεν μαρτυρίας ἱστορικὰς ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἐν αἷς μεγίστην σπουδαιότητα ἔχουσιν αἱ μαρτυρίαι, ἃς περισώζει ἡμῖν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ὁ πατὴρ αὐτῆς ὁ Ἐπίσκοπος Καισαρείας Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μαρτυριῶν τούτων θὰ ἐκθέσωμεν ἐν τοῖς ἑξῆς τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεολογικῆς ταύτης ἔριδος ἤτοι τοῦ Χιλιασμοῦ.

Χιλιασμὸς εἶναι θεωρία, καθ' ἥν, πρὸ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ἔλθῃ καὶ αὖθις ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ καταβάλῃ τὸν ἀντίχριστον καὶ ἀνιστῶν ἐκ νεκρῶν μόνους τοὺς δικαίους, θὰ θεμελιώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς νέαν βασιλείαν, εν ᾗ οἱ δίκαιοι εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ τῶν θλίψεων, θὰ βασιλεύσωσι μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ χίλια ἔτη, ἀπολαύοντες πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐπιγείου ζωῆς καὶ εἶτα θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ πάγκοινος τῶν νεκρῶν ἀνάστασις, ἡ καθολικὴ κρίσις καὶ ἡ αἰωνία ἀνταπόδοσις (Ἀποκ. Ἰωαν. Κεφ. 20 Ἐκκλ. Ἱστορία Εὐσεβ. VII, 24 III 28 III 39).

Ἡ θεωρία αὕτη ἔχουσα τὴν βάσιν αὐτῆς εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην (Ἐκκλ. Ἱστορ. Εὐσεβ. VII, 24) ἐμορφώθη ἐπὶ τῇ βάσει ὑπολογισμοῦ τινος γενομένου ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν Ραββίνων.

Ἐρωτώμενοι οἱ Ραββῖνοι ὑπὸ τῶν ἐνθέρμων ζηλωτῶν τῆς προσδοκίας τῆς ἐπιγείου βασιλείας τοῦ Μεσσίου, πῶς δύνανται νὰ ὁρίσωσι τὸ

χρονικὸν διάστημα τῆς ἐπιγείου Βασιλείας τοῦ προσδοκωμένου Μεσσίου, παρετήρουν ὅτι κατὰ τὸν 89 ψαλμὸν «χίλια ἔτη παρὰ Κυρίου ὡσεὶ ἡμέρα ἡ ἐχθές, ἥτις διῆλθε». Σχετίζοντες τὴν διήγησιν ταύτην πρὸς τὴν δημιουργίαν, ἐκλαμβανομένην ὡς τυπικὴν παράστασιν τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, διετύπουν ὡς ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ διέλθῃ ἓξ χιλιάδων ἐτῶν χρονικὸν διάστημα ἔμπλεων διωγμῶν καὶ δοκιμασιῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐπὶ ἓξ ἡμέρας ἐργασθέντος διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου καὶ θὰ ἐπακολουθήσῃ χιλιετὲς Σάββατον ἐνδόξου ἀναπαύσεως. Encyclopedie des sciences religieuses F Lichtenberger de Chiliasme τόμ. 3 σελ. 109).

Ἡ ἰδέα αὕτη διατηρηθεῖσα καὶ μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρὰ τὴν σαφῶς ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθεῖσαν διδασκαλίαν, ὅτι πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως δὲν θὰ λάβῃ χώραν ἑτέρα «οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρα ὁ Κύριος ἔρχεται» (Ματθ. 21. 42) καὶ ὅτι ταύτης θὰ προηγηθῶσιν ἔτη καθ' ἅ, «ἐξεγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείας καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους» (Ματθ. 24, 7 — 8) οὐχὶ δὲ ἔτη εἰρηνικῆς βασιλείας, καὶ παρὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καθ' ἣν «βασιλεία Θεοῦ οὐκ ἔστι βρῶσις καὶ πόσις» (Ρωμ. 14. 17) ἡ ἰδέα αὕτη εἰσέδυσε διὰ τῶν ἐξ Ἰουδαίων γενομένων χριστιανῶν καὶ μέγα κατέκτησεν ἔδαφος παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἐν γένει

Εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἰδέας τοῦ Χιλιασμοῦ συνετέλεσε μεγάλως καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κατὰ γράμμα ἑρμηνείας ἐπὶ τοῦ εἰκοστοῦ Κεφαλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὅπερ προὐκάλεσεν οὐ μόνον τὴν πλάνην τοῦ αἱρετικοῦ Κηρίνθου ἀλλὰ καὶ πολλῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐν οἷς Παπίας ὁ Ἱεραπόλεως, ὁ ἱερὸς Εἰρηναῖος, Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, ὁ ἱερὸς Ἱππόλυτος (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. III, 28 III, 39 Ἀπολογ. πρὸς Τρύφωνα Ἰουστίνου 80 — 81, Ἱππολύτου περὶ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου (πραβλ. Βαφείδου Ἐκκλ. Ἱστορία περὶ Χιλιασμοῦ Τόμ. Α'.)

Τὸν Χιλιασμὸν τοῦτον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς παχυλὸν ἢ ὑλικὸν χιλιασμὸν καὶ εἰς πνευματικὸν χιλιασμόν.

Ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας Εὐσέβιος παραλαμβάνων ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Ρώμης Γαΐου καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου καὶ παραθέτων τὰς περὶ Χιλιασμοῦ γνώμας τῶν παραπλανηθέντων, τονίζει τὰ ἰδιάζοντα ἑκάστῳ.

Τῶν τὸν παχυλὸν χιλιασμὸν ἀποδεχομένων πρῶτος εἶναι ὁ κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους καὶ ἀκριβέστερον, καθ' ὃν χρόνον συνετάρασσον τὴν Ἐκκλησίαν αἱ τοῦ Σίμωνος τοῦ Μάγου, τοῦ Μενάνδρου καὶ τῶν Ἐβιωναίων αἱρέσεις (III 26, 27), ἀναφανεὶς ἐν Ἱερουσαλὴμ αἱρεσιάρχης Κήρινθος περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος παραλαμβάνων τὰς εἰδήσεις

ἀπὸ τὸν πρεσβύτερον Ρώμης Γάϊον καὶ τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Διονύσιον III 28.

Ὁ πρεσβύτερος Ρώμης Γάϊος, τὸν ὁποῖον ὁ Εὐσέβιος καλεῖ λογιώτατον ἄνδρα (IV 20.) ἐποιήσατο διάλογον πρὸς τὸν ὑποστηρίζοντα τὴν κατὰ Φρυγίας αἵρεσιν, τουτέστι τὸν Μοντανισμόν, Πρόκλον, ἐν ᾧ κατακρίνει τὴν περὶ τὸ συντάττειν καινὰς γραφὰς προπέτειαν.

Ἐν τῷ διαλόγῳ ἀκριβῶς τούτῳ, ὃν ὁ ἱερὸς Εὐσέβιος ἐν τῷ (III, 28) κεφαλαίῳ καλεῖ «ζήτησιν» ἀναφέρει ὁ Γάϊος καὶ τὴν Κηρινθιακὴν αἵρεσιν κατακρίνων τὸν Κήρινθον, ὡς παρουσιάζοντα ἑαυτὸν μέγαν ἀπόστολον δεχόμενον τὰς ἀληθείας δι' ἀποκαλύψεων ἀγγέλου, ἐνῷ βεβαίως τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα οὐδὲν ἄλλο εἰσίν, εἰμὴ τερατολογίαι.

Τούτοις προστίθησι καὶ τὸ δόγμα τοῦ Κηρίνθου λέγων, ὅτι οὗτος «ἐχθρὸς ὑπάρχων ταῖς γραφαῖς τοῦ Θεοῦ» παραδέχεται ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶναι ἐπίγειος καὶ θὰ ἀποβλέπῃ εἰς ἱκανοποίησιν τῶν σαρκικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμιῶν καὶ ὅτι θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ χίλια ἔτη μεστὰ γαμηλίων ἑορτῶν (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορία III 28).

Περὶ τοῦ αὐτοῦ Κηρίνθου ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἐπαγγελιῶν συγγράμματι αὐτοῦ. Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τοῦ περὶ Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου λόγου αὐτοῦ, ὃν ἀπέδιδόν τινες, ἐν οἷς καὶ ὁ πρεσβύτερος Ρώμης Γάϊος, εἰς τὸν Κήρυνθον καὶ ὑπεστήριζον αὐτὸν ὡς ποιήσαντα τοῦτον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν χιλιαστικῶν αὐτοῦ θεωριῶν, ἀναφέρει περὶ τοῦ δόγματος τούτου λέγων: «Τοῦτο γάρ εἶναι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὸ δεῖγμα, ἐπίγειον ἔσεσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν. Καὶ ὧν αὐτὸς ὠρέγετο φιλοσώματος ὢν καὶ πάνυ σαρκικός, ἐν τούτοις ὀνειροπολεῖν ἔσεσθαι γαστρὸς καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα πλεισμονῶν τουτέστι σιτίοις καὶ πότοις καὶ γάμοις καὶ δι' ὧν εὐφημότερον τοῦτο ᾠήθηποριεῖσθαι ἑορταῖς καὶ θυσίαις καὶ ἱερείων σφαγαῖς».

Τοιοῦτος ὁ τοῦ αἱρετικοῦ Κηρίνθου χιλιασμός.

Τοῦ χιλιασμοῦ τοῦ Κηρίνθου διαφέρουσιν οὐσιωδῶς αἱ χιλιαστικαί, τῶν χριστιανῶν ἰδέαι.

Ἕνεκα τῶν διωγμῶν, οὓς ὑφίσταντο οἱ χριστιανοί, ὑποφέροντες τὰ πάνδεινα, ἔπειθον ἑαυτοὺς περὶ ἑτέρας ἐλεύσεως καὶ ἐπιγείου βασιλείας τοῦ Μεσσίου πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν προσδοκιῶν αὐτῶν καὶ διετύπουν τὰς περὶ Χιλιασμοῦ ἰδέας αὐτῶν ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον.

Ἡ ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον διατύπωσις αὕτη ἔσχεν ὡς ἀρχηγὸν αὐτῆς καὶ εἰσηγητὴν τὸν ἐπίσκοπον Ἱεραπόλεως Παπίαν. Οὗτος κατὰ μὲν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καισαρείας Εὐσεβίου ἦν ἐπίσκοπος τῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Φρυγίᾳ Ἱεραπόλεως (Ἐκκλ. Ἱστορία III 36,) κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου, ἣν περισώζει ἡμῖν ὁ Εὐσέβιος ἐν τῷ III 39 τῆς Ἐκκλ. αὐτοῦ

Ἱστορίας «*ἐγένετο ἀκουστὴς Ἰωάννου, Πολυκάρπου δ᾽ ἑταῖρος, ἀρχαῖος ἀνήρ*» ὑπὸ τὸν Ἰωάννην βεβαίως ἐννοουμένου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου καὶ οὐχὶ ὡς ἐσφαλμένως παραδέχεται ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἱστορίᾳ αὐτοῦ, ἑτέρου Ἰωάννου πρεσβυτέρου καλουμένου.

Προβαίνει ὅμως εἰς τοιαύτην καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ χρονικὸν αὐτοῦ ἀντίφασιν, διότι δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Ἀποκάλυψιν ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (ΙΙΙ 39) καὶ τοῦτο διότι αὕτη ἐδίδασκε κατ᾽ αὐτὸν τὸν χιλιασμόν, τοῦ ὁποίου αὐτὸς μὲν ἦν πολέμιος, ἔνθερμος δὲ αὐτοῦ ὑποστηρικτὴς ὁ Παπίας.

Ὁ Ἱεραπόλεως Παπίας κατὰ ταῦτα ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος γεννηθείς, καθόσον ἀκουστὴς Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἐγένετο, παρεννοήσας κατὰ τὸν Εὐσέβιον τὰς ἀποστολικὰς διηγήσεις, καὶ τὰ εἰκονικῶς καὶ μυστικῶς, πρὸ αὐτῶν λεχθέντα, ὑπέλαβε «χιλιάδα ἐτῶν ἔσεσθαι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν σωματικῶς τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἐπὶ ταυτησί τῆς γῆς ὑποστησομένης» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορία ΙΙΙ 39).

Ὁ Πατὴρ τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας Εὐσέβιος κρίνων δυσμενῶς τὸν ἐπίσκοπον Ἱεραπόλεως Παπίαν διὰ τὰς χιλιαστικὰς αὐτοῦ ἰδέας, χαρακτηρίζει αὐτὸν σφόδρα μικρὸν τὸν νοῦν. Προβαίνων δὲ ἔτι περαιτέρω ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ὅτι, ἕνεκα τῆς φήμης, ἧς ἀπήλαυσεν ὡς μαθητὴς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἔγινε παραίτιος ἵνα καὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τὴν αὐτὴν ἀποδεχθῶσιν ἰδέαν καὶ παραπλανηθῶσιν οἷοι ὁ Εἰρηναῖος καὶ ἄλλοι. (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορία ΙΙΙ 39).

Ὁ ἱερὸς Εἰρηναῖος ἐν τῇ πρὸς Φλωρῖνον ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἧς ἀποσπάσματά τινα περισώζει ἡμῖν ὁ Εὐσέβιος, μαρτυρεῖ, ὅτι ἦν ἀκουστὴς τοῦ παρ᾽ αὐτοπτῶν «τῆς ζωῆς τοῦ λόγου» παραλαβόντος τὰς διδασκαλίας Πολυκάρπου (V 20). Οὗτος, ὡς ἀναφέρει ἐν τῷ «ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως» ἐπιγραφομένῳ, συγγράμματι αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον «πρὸς τὰς αἱρέσεις» ΙΙ, 13 καὶ δὴ ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τοῦ συγγράματος αὐτοῦ, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ φήμην μαθητοῦ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ἔχοντος Ἱεραπόλεως Παπίου, παραδέχεται τὸν χιλιασμόν, ὑφ᾽ οἵαν μορφὴν παραδέχεται τοῦτον ὁ Παπίας ὁ Ἱεραπόλεως, ἤτοι πνευματικὸν (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. ΙΙΙ 39).

Τὸν πνευματικὸν τοῦτον χιλιασμὸν ἀπεδέχθη πολὺ πρότερον ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος γεννηθεὶς Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς. Περὶ τοῦ χιλιασμοῦ τοῦ μεγάλου τούτου τῆς Ἐκκλησίας Ἀπολογητοῦ οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος. Ἀνατρέχοντες ὅμως εἰς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ τοῦ Ἰουστίνου εὑρίσκομεν ὅτι οὗτος ὡς καὶ ἄλλοι τινες χριστιανοὶ στηριζόμενοι εἰς τοὺς Προφήτας καὶ εἰς τὰ περὶ Χριστοῦ Εὐαγγέ-

λια (Λουκ. 20, 35, 36), ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου παραδέχεται χιλιετῆ τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, καθ' ἣν θὰ ἀναστηθῶσιν οἱ ἀγαθοὶ καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς χιλιετοῦς ταύτης βασιλείας θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ παγκοινος τῶν νεκρῶν Ἀνάστασις (Α. Απολογ. κεφ. 52, Διάλογος Τρύφων 117 καὶ 80 — 81).

Σπουδαιοτέραν ἀνάπτυξιν καὶ συστηματικωτέραν διαπραγμάτευσιν τῶν χιλιαστικῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἰουδαϊκώτερον, εὑρίσκομεν ὡς ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ καὶ δὴ ἔν τινι αὐτῆς ἐπαρχίᾳ, ἥτις καλεῖται Ἀρσινόη (Εὐσεβ. Ἐκ. Ἱστ. VII 24).

Τὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ ἐν Ἀρσινόῃ διαδοθέντος παχυλοῦ τούτου χιλιασμοῦ ὁ Εὐσέβιος παραλαμβάνει ἐκ τῶν «περὶ ἐπαγγελιῶν» ἐπιγραφομένων βιβλίων ἑνὸς συγγράμματος τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου, ἅτινα ἀπευθύνονται πρὸς τὸν χιλιαστὴν Νέπωτα καὶ περιλαμβάνουσι τὸ μὲν πρῶτον τὴν περὶ χιλιασμοῦ γνώμην τοῦ Διονυσίου, τὸ δὲ δεύτερον τὴν περι τῆς Ἀποκαλύψεως γνώμην αὐτοῦ (VII 24).

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀπευθυνθὲν πρὸς τὸν χιλιαστὴν Νέπωτα ὡς ἀφορμὴν πρὸς συγγραφὴν ἔσχε τὸ ἑξῆς γεγονός, ὅπερ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποσπασμάτων ἐξάγεται.

Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀρσινόης Νέπως ὀπαδὸς τῆς κατὰ γράμμα ἑρμηνείας τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς ἐπὶ τὸ Ἰουδαϊκώτερον ἐκδοχῆς τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς τοῖς ἁγίοις δοθεισῶν ἐπαγγελιῶν καὶ ἄσπονδος πολέμιος τῶν ὀπαδῶν τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας, ὑπέθετε χιλιάδα ἐτῶν, τρυφῆς σωματικῆς, ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ταύτης ἔσεσθαι. (VII 24).

Τὰς ἰδέας αὐτοῦ ταύτας ὁ Νέπως ἐξέθηκεν ἔν τινι συγγράμματι αὐτοῦ καλουμένῳ ἔλεγχος ἀλληγοριστῶν (VII 24) πρὸς ὑποστήριξιν καὶ περαιτέρω αὐτῶν διάδοσιν.

Καὶ πράγματι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ διεδόθησαν διὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ τούτου αἱ χιλιαστικαὶ αὐτοῦ ἰδέαι καὶ μεγάλης ἔτυχον ὑποδοχῆς παρά τε τοῖς κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς.

Τὴν καταπληκτικὴν διάδοσιν τῶν χιλιαστικῶν τούτων ἰδεῶν ἐν Ἀρσινόῃ, εἰς σημεῖον ὥστε καὶ σχίσματα καὶ ἀποστασίαι Ἐκκλησιῶν νὰ γίνωνται, μαθὼν ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος, ὡς αὐτὸς οὗτος λέγει ἐν τοῖς «περὶ ἐπαγγελιῶν» συγγράμμασιν αὐτοῦ, μετέβη εἰς τὴν Ἀρσινόην ἵνα διὰ παραινέσεων καὶ συζητήσεων ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν τοὺς παραπλανηθέντας (VII 24).

Ἐν Ἀρσινόῃ ἀφιχθεὶς συνεκάλεσε τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς καί, προσενεγκόντων αὐτῶν τὸ σύγγραμμα τοῦ Νέπωτος, ἤρχισε νὰ ἀνασκευάζῃ τὰς ἐν αὐτῷ περιεχομένας πεπλανημένας ἰδέας. Ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας ἀπὸ

πρωΐας μέχρις ἑσπέρας συζητῶν μετ' αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῶν Κορακίονος, ἐν τάξει καὶ μετ' ἐπιεικείας ἐνισταμένων, κατώρθωσε πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν τῆς Κοινότητος νὰ ἐπιστρέψῃ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ὁ πρεσβύτερος Κορακίων ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπὸ τοῦ Διονυσίου λεχθέντων ἠναγκάσθη ὅπως, εἰς ἐπήκοον πάντων, ὁμολογήσῃ, ὅτι δὲν θὰ δώσῃ οὐδέποτε προσοχὴν εἰς τὸν χιλιασμὸν οὐδὲ θὰ ὁμιλήσῃ περὶ τούτου οὔτε θὰ διδάξῃ ποτε αὐτόν.

Ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο καὶ πρὸς παντελῆ κατασίγασιν τῶν χιλιαστῶν καὶ διὰ παντὸς ἐξαφάνισιν τῶν χιλιαστικῶν ἰδεῶν ἐξέδωκε τὰ προλεχθέντα τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δύο βιβλία, τὰ περὶ ἐπαγγελιῶν ἐπιγραφόμενα.

Τῶν συγγραμμάτων πέντε μόνον ἀποσπάσματα περισώζει ἡμῖν ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ Ἐκκλ. αὐτοῦ Ἱστορίᾳ.

Ἐκ τούτων εἰς μὲν το πρῶτον μετὰ χριστιανικῆς μετριοφροσύνης κρίνει τὸν Νέπωτα ὁ ἄξιος μαθητὴς τοῦ Ὠριγένους, (VI 29) Διονύσιος.

Ἀναγνωρίζει τὴν πίστιν καὶ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν περὶ τὴν ἁγίαν Γραφὴν βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ Νέπωτος καὶ ἐκτιμᾷ αὐτόν, ἀλλ' ὡς αὐτὸς οὗτος λέγει, τῇ ἀληθείᾳ τὴν προτίμησιν δίδων, ὀφείλει τὸ μὲν ὀρθῶς γεγραμμένον νὰ ἐπαινέσῃ, τὸ δὲ παράλογον νὰ ἀναιρέσῃ καὶ διορθώσῃ (VII 24).

Ἐν τῷ δευτέρῳ ἀποσπάσματι ἀναφέρει τὴν μετὰ Κιρακίονος καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ τριήμερον διάλεξιν καί, τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀντιφρονούντων αὐτῷ (VII 24).

Ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἀποσπάσμασι ἐκτίθεται ἡ περὶ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου γνώμη αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου, ὅστις λέγει ὅτι καίπερ πολλοὶ ἀνεσκεύασαν ταύτην, ὅμως αὐτὸς ἐχόμενος τοῦ παραδείγματος τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, οἵτινες ἐξετίμων τὴν βίβλον ταύτην, παραδέχεται αὐτὴν ὥς τι θαυμάσιον ἔργον ἔχον κεκρυμμένην ἀλήθειαν καὶ ὄχι ἀλήθειαν ἐξαγομένην διὰ τῆς κατὰ γράμμα ἑρμηνείας αὐτῆς (VII 25).

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ καίριον τοῦτο πλῆγμα, τὸ ὁποῖον ἐπέφερεν ὁ ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος κατὰ τοῦ χιλιασμοῦ διά τε τῆς τριημέρου αὐτοῦ διαλέξεως καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀντιχιλιαστικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, καθ' ὁλοκληρίαν ὁ χιλιασμὸς δὲν ἐξέλιπε.

Περὶ τούτου πειθόμεθα ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος εὑρίσκομεν ἀνάπτυξιν τῶν χιλιαστικῶν ἰδεῶν παρά τισιν Ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσιν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οὐδεὶς χιλιαστὴς ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Εὐσεβίου μετὰ τον Νέπωτα, οὐχ ἧττον ὅμως δυνάμεθα παρεμπιπτόντως νὰ εἴπωμεν ὅτι παντελῶς δὲν ἐξέλιπον οὗτοι

καὶ ἐν τῇ μετὰ τὸν Νέπωτα ἐποχῇ καὶ μάλιστα νὰ ἀναφέρωμεν τὸν τελευταῖον ἀντιπρόσωπον τῆς χιλιαστικῆς ταύτης ἰδέας, τὸν Λακτάντιον, δυτικὸν Ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα, παραλαμβάνοντες τὴν εἴδησιν ἐκ τῆς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀναλυσάσης Πατρολογίας.

Ὁ Λακτάντιος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ (divinarum institutionum libriseptem» τῷ συγγραφέντι διαρκοῦντος τοῦ Διωγμοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (303 — 310) καὶ δὴ ἐν τῷ ἑβδόμῳ τούτου βιβλίῳ (de vita beata) λεπτομερῶς ἐξετάζων τὸ περὶ ἐσχάτων ζήτημα, ἐκφράζει καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ εἰς χιλιετῆ τοῦ Χριστοῦ Βασιλείαν (Instit. divina) VII II -— 25 λιθογρ. Πατρολ. Ἰωαν. Εὐστρατ.

Ἀλλὰ ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἐπελθοῦσα ἐν τοῖς πολιτικοῖς μεταβολὴ καὶ ἡ διὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀνακήρυξις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἰς θρησκείαν τοῦ Κράτους, ἀπαλλάξασα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἐξωτερικοῦ διωγμοῦ καὶ ἐπιβραβεύσασα αὐτῇ τὴν εἰρήνην, συνετέλεσαν ὅπως τέλεον λησμονηθῶσιν αἱ χιλιαστικαὶ ἰδέαι.

† Ο ΜΗΤΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΙΝΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΩΔΙΚΩΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΦΑΝΑΡΙΩι ΚΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΤΑΦ. ΜΕΤΟΧΙΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 60)

Ἐν δὲ ταῖς τελευταίαις σελίσιν: α) «ἔτους ‚ζρξδ΄. ἀπὸ χριστοῦ ‚αχνς΄ ἐγράφη τὸ παρὸν διὰ χειρός ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαθοῦς Ἰωάννου συντεθέντος καὶ παρὰ τοῦ σοφοῦ Καλλινίκου Ἱερομονάχου τοῦ Βερροιαίου» β) «ἐν ἔτει ‚ζρογ΄ μηνὶ Ἰουλίῳ β΄. ἐκοιμήθη ὁ διδάσκαλός μου παπᾶ κὺρ Καλλίνικος καὶ αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ καὶ ἐστερεύθη ἡ Βέρροια ἀπὸ διδάσκαλον». γ) «ἐν ἔτει ‚ζρος΄ (=1667) μηνὶ Δεκεμβρίῳ ις΄. ἐκοιμήθη ὁ οἰκονόμος ὁ Παπᾶ κρῆτζος καὶ αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ καὶ ἐστερεύφη ἡ Βέρροια ἀπὸ χρήσιμον καὶ καλὸν ἱερέα». δ) «ἐν ἔτει ‚ζροδ΄. μηνὶ Ἰουνίῳ ιδ΄. ἦλθεν ὁ Βεζύρης Ἀχμὲτ πασᾶς τοῦ Κιοπριλὶ ὁ υἱός εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἡμέρᾳ ε΄. καὶ ἐκάθισεν ἡμέρας ια΄ ἔπειτα ἐπάγει εἰς τὴν Λάρισσαν στρατεύων κατὰ τῆς Κρήτης καὶ τὰ ὅσα ἐπέρασαν οἱ χριστιανοὶ ἀδυνατῶ γράψαι, ἐδώκαμε δοσίματα κβ΄». ε) «Καὶ εἰς τὰς κβ΄. τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Ἰουνίου ἔγινε ἔκλιψις τοῦ ἡλίου ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, ὥρᾳ τρίτη τῆς

ἡμέρας ὥστε ὅπου ἐφάνησαν οἱ ἀστέρες εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπέρασεν ἕως μίαν ὥραν ὥς που νὰ λάμψῃ ὁ ἥλιος καθαρὰ καὶ ἦτο πρῶτος τῆς σελήνης». ς) «ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει μηνὶ αὐγούστῳ ζ΄ ἦλθεν ὁ Σλάβος εἰς τὴν Βέρροιαν, ἀλλ᾽ οὐχὶ ὁ Τρανὸς ὁ ἀγᾶς μόνον ἕνας ἄνθρωπός του. Ὁ μέγας ὁ ἀγᾶς ἦτον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ Μαχμοὺτ ἀγᾶς ὅπου ἦτόν ποτε κισλά ἀγασὶ...». ζ) ἐν ἔτει ͵ζροε΄. μηνὶ Ὀκτωβρίῳ κς΄. ἦλθε κισλᾶς εἰς τὴν Βέρροιαν ἄλογα φπ΄ Γιενιτζάροι ση΄ καὶ ἔγινε ἔξοδος· μοναχὰ εἰς τὴν Βέρροιαν ξέχως ἀπὸ τὰ χωρία γρόσια ͵δσ΄». η) «Τῷ αὐτῷ ἔτει ἦτο νιαντέγκλι καὶ ἐκόπηκε τὸ χαράτζι πξ΄ τὸ ἀσλανὶ καὶ τὰ πρόβατα ἐκόπηκαν ριβ΄. τὸ ἀσλανὶ καὶ τὸ μικρὸ τὸ πουρσάτι μας ἔπεσεν νη΄ καὶ τὸ τρανὸ μπουρσάτι μας ἔπεσεν τμδ΄ πρὸς καὶ ἐσταμάτησαν οἱ πτωχοὶ καὶ τὸ ἔρριψαν ἕως χέρια μ΄ μακτοῦ ὅλοι.» θ) «Τὸ αὐτο ἔτος τόσο θανατικὸ ἔγινεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὅπου ἔβγαιναν τὴν ἡμέραν ἄνθρωποι π΄ καὶ ρ΄ καὶ ρ΄ καὶ Λάρισσα καὶ Τρίκαλα καὶ Τούρναβος καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν εἰς ὅλην τὴν Ρούμελη, δι᾽ οἷς κρίμασι οἶδεν ὁ πλάσας.» «Μᾶς ἔπεσε καὶ ὁ νοζοὺλ πνς΄ πρὸς καὶ ἐχάλασαν οἱ χριστιανοὶ καὶ διὰ τὰ ἄλογα τὸ μενζίλι μᾶς ἔπεσε στὸ χαράτσι γρόσια «͵α» ια) «Ἐν ἔτει ͵ζροζ΄ Δεκεμβρίῳ κα΄ ἦλθεν ὁ Σουλτὰν μεϊμέτης εἰς τὴν Βέρροιαν καὶ οἰκόνευσεν εἰς τοῦ μεϊμέταγα τοῦ ἐμίνι τὸ σαράγι καὶ ὁ καϊμακάμης εἰς τοῦ πεκὶρ ἐφέντη καὶ τὸ χάλης εἰς ὅλα τὰ σπίτια Ρωμαίων καὶ Τουρκῶν καὶ ἐκάθησαν ἡμέρας ιη΄ καὶ πάλιν ἐγύρισαν εἰς τὴν Λάρισσαν....» Ἀκολουθοῦν καὶ ἕτεραι τῆς αὐτῆς φύσεως σημειώσεις.

(Ἀκολουθεῖ).

† *Πρωτοπρ.* Κ. ΜΩΡΑΪΤΑΚΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Αἱ τελεταὶ τῆς Μ. Ἑβδομάδος καὶ τοῦ Ἁγίου Πάσχα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

Κατανυκτικαὶ καὶ ἐπιβλητικαί, ὡς πάντοτε, ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος, διεξήχθησαν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις αἱ τελεταὶ τῆς Μ. Ἑβδομάδος καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, προεξαρχούσης αὐτῶν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βενιαμίν. Κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τῶν Νυμφίων, ὡς καὶ κατὰ τὰς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων τῆς Μ. Δευτέρας, τῆς Μ. Τρίτης καὶ τῆς Μ. Τετάρτης ἡ Α. Θ. Παναγιότης, κατὰ τὴν τάξιν, ἐχοροστάτησεν ἱσταμένη κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας ἐν τῷ Παραθρονίῳ. Κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῇ Α. Θ Παναγιότητι συνεχοροστάτησαν οἱ σεβ. Μητροπολῖται : — τῇ πρωΐᾳ τῆς Μ. Πέμπτης Προύσης, Ἡλιουπόλεως, Θεοδωρουπόλεως καὶ Λαοδικείας, — κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τῶν Ἁγίων Παθῶν Προύσης, Σάρδεων, Θεοδωρουπόλεως καὶ Αἴνου, — κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τῶν Ὡρῶν καὶ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μ. Παρασκευῆς Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως καὶ Αἴνου, — καὶ κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ἱ. Ἐπιταφίου Προύσης, Σάρδεων, Θεοδωρουπόλεως, Λαοδικείας καὶ Αἴνου. Τὰ Εὐαγγέλια, κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τῶν σεπτῶν Παθῶν, ἀνέγνωσαν τὸ α′ ἡ Α. Θ. Παναγιότης καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ σειρὰν οἱ συγχοροστατήσαντες σεβ. Μητροπολῖται, καὶ εἶτα ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος, ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου, ὁ Μ. Ἀρχιμανδρίτης, ὁ Μ. Σύγκελλος καὶ οἱ λοιποὶ Πατριαρχικοὶ Ἐφημέριοι, τὸ δὲ τελευταῖον ἀπὸ τοῦ ἱ. Ἄμβωνος ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος. Ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ ἱ. Ἐπιταφίου, κατὰ τὴν περιφορὰν ἐν τῇ Αὐλῇ τῶν Πατριαρχείων τὸν Ἐπιτάφιον ἦρον οἱ σεβ. Μητροπολῖται, ἡ δὲ Α. Θ. Παναγιότης κατὰ τὴν Γ′ Συναπτὴν ἐμνημόνευσε τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ἰσμὲτ Ἴνονου ἀναγνοῦσα καὶ ἰδιαιτέραν εὐχὴν ὑπὲρ τῆς ὑγείας Αὐτοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν Αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τῆς Δημοκρατικῆς ἡμῶν Πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ καταστάσεως σύμπαντος τοῦ κόσμου. Τὴν θείαν λειτουργίαν ἐτέλεσαν, κατὰ τὴν τάξιν, τῇ μὲν πρωΐᾳ τῆς Μ. Πέμπτης ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος μετὰ τοῦ Δευτερεύοντος τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων, τῇ δὲ πρωΐᾳ τοῦ Μ. Σαββάτου ὁ πανοσιολ. Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου μετὰ τοῦ Ὑπογραμματέως. Τὸν λόγον τῆς Μ. Παρασκευῆς ἐξεφώνησεν ἀπὸ τοῦ ἱ. Ἄμβωνος ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος.

Τοῦ Ὄρθρου τῆς Ἀναστάσεως, γενομένης ἀκριβῶς κατὰ τὸ μεσονύκτιον, καὶ τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Πάσχα προέστη ἡ Α. Θ. Παναγιότης, συλλειτουργούντων Αὐτῇ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Ἡλιουπόλεως, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως καὶ Λαοδικείας. Μετὰ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀνεγνώσθη ἀπὸ τοῦ ἱ. Ἄμβωνος ὑπὸ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου ἡ ἐπὶ τῷ Πάσχα πρὸς τὸ εὐσεβὲς τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, δημοσιευομένη ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος τεύχους.

Περὶ ὥραν 10. 15′ ἐγένετο μετὰ πάσης μεγαλοπρεπείας ἡ τελετὴ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης περιεβλήθη τὴν Στολὴν τῆς *Ρίζης τοῦ Ἰεσσαὶ* ἐν τῇ Αἰθούσῃ τοῦ Μ. Συνοδικοῦ, τῶν Πατριαρχικῶν Χορῶν ψαλ-

λόντων τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα» καὶ εἶτα ἐν λιτανείᾳ, ὁμοῦ μετὰ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Προύσης κ. Πολυκάρπου, Σάρδεων καὶ Πισιδίας κ. Γερμανοῦ, Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων κ. Γενναδίου, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεοντίου, Χριστουπόλεως κ. Μελετίου, Λαοδικείας κ. Δωροθέου καὶ Αἴνου κ. Γερμανοῦ, ἐν ἀρχιερατικῇ ἀμφιέσει, κατῆλθεν, ἐν συνοδείᾳ τῶν ἐπισήμων, εἰς τὸν πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Ναόν. Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀνεγνώσθη, κατὰ τὴν τάξιν, εἰς διαφόρους γλώσσας καὶ δή: ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἑλληνιστὶ ἀπὸ τοῦ ἱ. Συνθρόνου, — ἀπὸ τῶν ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἐν τῷ ἱ. Βήματι Συνοδικῶν στασιδίων ὑπὸ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Προύσης τουρκιστί, Ἡλιουπόλεως γαλλιστί, Θεοδωρουπόλεως λατινιστί, Χριστουπόλεως ρουμανιστί, καὶ Λαοδικείας γερμανιστί, — ἀπὸ θέσεων διαφόρων ἐν τῷ Σωλέᾳ τοῦ Ναοῦ ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα αἰδεσιμολ. Πρωθιερέως Πέτρου Χαϊδούκοβιτς σλαυωνιστί, ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμολ. Ἀγγλικανοῦ Πρωθιερέως Αὐγουστίνου Ὄκλεϋ ἀγγλιστί, ὑπὸ τοῦ Δευτερεύοντος ἰταλιστί, ὑπὸ τοῦ ἱερολ. διακόνου Γεωργίου σερβιστί, ὑπὸ τοῦ ἱερέως Καλλινίκου ἀρμενιστὶ καὶ ὑπὸ τοῦ ἱερολ. διακόνου Ἀλεξάνδρου ἀραβιστί, — καὶ ἀπὸ τοῦ ἱ. Ἄμβωνος ὑπὸ τοῦ πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιακόνου καὶ αὖθις ἑλληνιστί. Ἐν τέλει τῆς ἱ. Ἀκολουθίας ἡ Α. Θ. Παναγιότης μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ κατὰ τὴν κάθοδον παρατάξεως ἀνῆλθεν εἰς τὴν Αἴθουσαν τοῦ Μ. Συνοδικοῦ, ἔνθα ἐποιήσατο τὴν Ἀπόλυσιν, ηὐλόγησε τὸν λαὸν καί, ἀπεκδυθεῖσα τὴν Στολὴν Αὐτῆς, διένειμε ἀπὸ τοῦ Θρόνου τὰ Πασχαλινὰ Ὠὰ εἰς τοὺς παραστάντας ἐπισήμους καὶ τὸ ἐκκλησίασμα, δεχθεῖσα τὰ εὐλαβῆ συγχαρητήρια αὐτῶν.

Κατὰ τὴν τελετὴν παρέστησαν: ὁ Ἔπαρχος Φαναρίου ἐντιμ. κ. Nazmi Koldaş καὶ ὁ Ἀρχιαστυνόμος Φαναρίου ἐντιμ. κ. Reşat Kırkalı μετὰ τῶν κυριῶν αὐτῶν, οἱ ἐντιμ. Γενικοὶ Πρόξενοι Ἑλλάδος κ. Γ. Κούστας, Γιουγκοσλαυΐας κ. Λ. Χατζητζώρτζεβιτς καὶ Ρουμανίας κ. Ν. Λουκασίεβιτς μετὰ τῆς κ. Λουκασίεβιτς, οἱ ἐντιμ. Ὑποπρόξενοι Ἑλλάδος κ. κ. Δ. Τσαγγρῆς καὶ Γ. Μπένσης, Γιουγκοσλαυΐας κ. Ραδ. Νικολάϊεβιτς μετὰ τῆς κυρίας, Ρουμανίας κ. Β. Μπιμπέσκο μετὰ τῆς κυρίας καὶ Βραζιλίας κ. Κ. Γαζιάδης μετὰ τῆς κυρίας, ὁ ἐντιμ. κ. Ἰ. Πετροβίτσι, βουλευτὴς καὶ πρώην Ὑπουργὸς ἐν Ρουμανίᾳ, μετὰ τῆς κυρίας Πετροβίτσι, ὁ Ρουμᾶνος συνταγματάρχης Βάρδικ, ὁ κ. Ἠλίας Ἀναστασιάδης, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μετὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ, ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας οἱ κ. κ. Harmar καὶ Brinstead μετὰ τῶν κυριῶν αὐτῶν, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου ὁ κ. H. Corbin καὶ ὁ κ. Biron μετὰ τῶν κυριῶν αὐτῶν, ἀντιπροσωπεία ἐκ τῶν Προξενείων Ἀμερικῆς καὶ Βελγίου, ὁ νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Πολωνικοῦ Προξενείου κ. Θ. Παπαζιάν, ἐκπροσωπῶν τὸν Γ. Πρόξενον, οἱ ὀφφικιάλοι τῆς Ἐκκλησίας, τὰ μέλη τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τῶν Πατριαρχείων, ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Ἐφοριῶν, τῶν Ἐφοροεπιτροπῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐπιλέκτων ὁμογενῶν καὶ ξένων τοῦ ἐπιστημονικοῦ, τραπεζιτικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ κόσμου.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐδέχθη τὰ συγχαρητήρια τῶν ἐν συνεχείᾳ προσελθόντων, ἐν οἷς ἰδιαιτέρως ἀντιπροσωπείας τοῦ Ἀρμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου σεβ. κ. Κεβὸρκ Ἀσλανιάν, τοῦ ἱερέως κ. Βαχρὰμ καὶ τοῦ διερμηνέως κ. A. Sirinyan, ὡς καὶ ἀντιπροσωπείας τῶν ἐνταῦθα Συροχαλδαίων, ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ ἱερέως κ. Γαβριὴλ καὶ τοῦ διερμηνέως κ. Φεχμῆ. Προσελθόντες ὑπέβαλον τὰ εὐλαβῆ σέβη αὐτῶν ὁ ἱ. Κλῆρος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς

καὶ αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Ἐπιτροπαί, ὁ Ἡγούμενος τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου ἀρχιμ. κ. Κυπριανός, ἐπίσης δὲ τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα ἐν σώματι ὁ καθηγητικὸς Σύλλογος τῆς Ἱ. Θεολ. Σχολῆς Χάλκης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σχολάρχου σεβ. Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανοῦ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐδέχθη συγχαρητήρια τηλεγραφήματα καὶ γράμματα ἀπὸ μέρους τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν καὶ Προέδρων τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τῶν Ἀρχηγῶν τῶν φίλων Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου καὶ πλείστων προσωπικοτήτων, πρὸς οὓς πάντας καὶ ἀπήντησε καταλλήλως. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα ἀντεπεσκέφθη κατ' οἶκον αὐτοπροσώπως τοὺς σεβ. Συνοδικούς. Τοὺς ἐκ τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν προσελθόντας καὶ τοὺς Γενικοὺς Προξένους τῶν Ὀρθοδόξων Κρατῶν, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπισήμους, ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἀντεπεσκέφθη ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος ἐν συνοδείᾳ τοῦ Ἄρχοντος Μ. Διερμηνέως ἢ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Τ. Γραφείου, τῶν Πατριαρχικῶν εὐχῶν διαβιβασθεισῶν καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς διὰ τῶν πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιακόνου καὶ λοιπῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων.

Πατριαρχικαὶ Χοροστασίαι.

— Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἡ Α Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ κατὰ τὰς Κυριακάς: Δ' τῶν Νηστειῶν (7 τοῦ μ.) καὶ Ε' (14) καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων (21), κατὰ τὰς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Μ. Κανόνος, κατὰ τὰ Μ. Προκείμενα καὶ κατὰ τὰς Ἀκολουθίας τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου. Ἐπίσης ἐχοροστάτησε καὶ κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, συγχοροστατοῦντας ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἔχουσα τοὺς σεβ. Μητροπολίτας Προύσης, Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου καὶ Τενέδου, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως, Λαοδικείας καὶ Αἴνου. Τὰς στάσεις τῶν Χαιρετισμῶν κα.' αὐτὴν ἀνέγνωσαν τὴν μὲν πρώτην ἡ Α. Θ. Παναγιότης, τὰς δὲ λοιπὰς τρεῖς, οἱ τρεῖς πρῶτοι κατὰ τὴν τάξιν ἐκ τῶν συγχοροστατούντων σεβ. Συνοδικῶν.

— Εὐλαβεῖ παρακλήσει τῆς οἰκείας Ἐπιτροπῆς, ἡ Α. Θ. Παναγιότης μεταβᾶσα τῇ Παρασκευῇ τῆς Δ' Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν εἰς τὸ ἱερὸν Ἁγίασμα τῶν Βλαχερνῶν ἐχοροστάτησε κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων καὶ τὴν συμψαλλομένην ἐν τῷ ἱ. Ἁγιάσματι εὐθὺς ἀμέσως Ἀκολουθίαν τῶν Χαιρετισμῶν.

Πατριαρχικὸς Ναός.

Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγ. ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου (29 τοῦ μ.), πανηγυρίζοντος τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν αὐτῷ ἐτέλεσεν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανός.

Ὀνομαστήρια.

— Τοῖς κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἀγαγοῦσι τὴν ὀνοματικὴν αὐτῶν ἑορτὴν σεβ. Μητροπολίταις Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Διοδώρῳ (5 τοῦ μ.), Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὄρους κ. Σωκράτει (16) καὶ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου κ. Γεωργίῳ (29), ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη καὶ ηὐχήθη διὰ γραμμάτων.

— Τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος πρὸς τὸν ὡσαύτως ἑορτάσαντα ἐνταῦθα ἐντιμ. Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος κ. Γεώργιον Κούσταν διεβίβασεν ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀδαμάντιος, καταλλήλως διαβιβασθεισῶν τῶν Πατριαρχικῶν εὐχῶν καὶ τῷ Ὑποπροξένῳ ἐντιμ. κ. Γεωργίῳ Μπένσῃ.

Θεῖον Κήρυγμα.

— Κατὰ τὰς εἰς τὸν λήξαντα μῆνα συμπεσούσας Κυριακὰς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξαν: τῇ Δ' Κυριακῇ ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἐλαίας κ. Ἀγαθάγγελος, Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενος Ἁγίου Νικολάου Γαλατᾶ, τῇ Ε' ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Λεύκης κ. Παγκράτιος, Ἀρχειοφύλαξ τῶν Πατριαρχείων, καὶ τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων ὁ πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διάκονος κ. Μελίτων.

— Κατὰ τὰς αὐτὰς Κυριακὰς καὶ λοιπὰς ἐπισήμους ἡμέρας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἐν τοῖς διαφόροις ἐνοριακοῖς ἱ. Ναοῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐκτὸς τῶν ἑκασταχοῦ ἱερουργησάντων σεβ. Μητροπολιτῶν, ἐκήρυξαν: Ἐν Σταυροδρομίῳ ὁ Ἀρχιερατικῶς Προϊσταμενεύων σεβ. Μητροπολίτης Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος καὶ οἱ τακτικοὶ ἱεροκήρυκες ἱερολογ. διάκονοι τῶν Εἰσοδίων κ. Ἀνδρέας Λαγοῦρος, ἀναπληρωθεὶς μέχρι τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, λόγῳ ἀσθενείας, διὰ τοῦ Ὑπογραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Μελίτωνος, τῆς ἁγ. Τριάδος κ. Αἰμιλιανὸς Πουλερόπουλος καὶ τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης κ. Κωνσταντῖνος Πλακωτάρη, — ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Νικολάου Γαλατᾶ ὁ Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενος θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἐλαίας κ. Ἀγαθάγγελος καὶ ὁ τακτικὸς ἱεροκήρυξ ἱερολ. διάκονος κ. Αἰμιλιανὸς Ζαχαρόπουλος, — ἐν τοῖς ἱ. Ναοῖς Ταταούλων ὁ τακτικὸς ἱεροκήρυξ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Νικόλαος Κουτρουμπῆς, — ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Ἀποστόλων Φερίκιοϊ ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. σύγκελλος κ. Ἀλέξανδρος Καντώνης καὶ ὁ τακτικὸς ἱεροκήρυξ ἱερολ. διάκονος κ. Δημήτριος Παπαδόπουλος, — ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Εὐαγγελιστρίας Προπ. Ταταούλων ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. ἀρχιμ κ. Πολύκαρπος Κωνσταντινίδης καὶ ὁ τακτικὸς ἱεροκήρυξ ἱερολ. διάκονος κ. Χρυσόστομος Καρατζᾶς, — ἐν τῇ Ἱ. Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ ὁ τακτικὸς ἱεροκήρυξ ἱερολ. διάκονος κ Νικόδημος Χαρβαλιᾶς, — ἐν Μ. Ρεύματι ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ κ. Φιλόθεος, ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. ἱερομόναχος κ. Τιμόθεος Παζαρίδης καὶ ὁ τακτικὸς ἱεροκήρυξ ἱερολ. διάκονος κ. Πολύκαρπος Ρετσέλλης, — ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψωμαθείων ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. ἀρχιμ. κ. Ἱερόθεος Κατζώνης καὶ ὁ τακτικὸς ἱεροκήρυξ ἱερολ. διάκονος κ. Ἰωακεὶμ Λουκᾶς, — ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Γεωργίου Ἐδιρνέκαπου ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. Μ. Κατηχητὴς κ. Γεράσιμος, — ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Ἰωάννου τῶν Χίων ἐν Γαλατᾷ κατὰ τὰς Ἀκολουθίας τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου καὶ τῇ 21η, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Νυμφίου, ὁ ἱεροκήρυξ ἱερολ. διάκονος κ. Νικόδημος Χαρβαλιᾶς καὶ τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων καὶ τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μ. Παρασκευῇ ὁ πανοσ. πρώην Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Γρηγόριος, ὁ αὐτὸς κηρύξας καὶ ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Νικολάου Τόπκαπου κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Νυμφίου, τῆς 21ης τοῦ μ., — ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Δημητρίου Ξυλοπόρτης κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τῶν Δ' Χαιρετισμῶν ὁ πανοσ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Καλλίνικος, ὁ αὐτὸς κηρύξας κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων τῆς 3ης τοῦ μ. ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Ἀντιφωνητοῦ Ποτηρᾶ καὶ κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου τὴν μὲν πρωΐαν ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Παναγίας Ἕξ Μαρμάρων, τὴν δὲ ἑσπέραν ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Φωκᾶ Μεσαχώρου, — ἐν Κοντοσκαλίῳ ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. ἀρχιμ. κ. Ἀμβρόσιος Χατζόπουλος καὶ τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων ὁ πανοσ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου διάκονος κ. Μελίτων, — ἐν Μεσαχώρῳ ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. ἀρχιμ. κ. Λεόντιος καὶ τῇ Ἁγίᾳ καὶ

Μ. Παρασκευῇ ὁ πανοσ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου διάκονος κ. Μελίτων, — καὶ ἐν Διπλοκονίῳ ὁ ἱερατ. Προϊστάμενος πανοσ. ἀρχιμ. κ. Σεραφεὶμ Κρασσᾶς.

Ἀναχωρήσεις.

Τῇ 14 τοῦ μ. ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Ἁγίου Πάσχα ὁ σεβ. Μητροπολίτης Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος. Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τὴν Α. Σεβασμιότητα ἀπεχαιρέτησεν ὁ πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Μάξιμος.

Ἀσθένεια.

Ὑποστὰς ἐπιτυχῆ ἐγχείρισιν παρέμεινεν ἐν τῷ Νοσοκομείῳ ἐπὶ μῆνα νοσηλευόμενος μέχρι τῆς 19ης τοῦ λήξαντος μηνὸς ὁ πανοσ. Μ. Σύγκελλος κ. Γαβριήλ.

Ἐπισκέψεις.

Τῇ 12 τοῦ μ. ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι καὶ ὑπέβαλε τὰ σέβη αὐτοῦ ὁ νέος Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐντιμ. κ. Δημήτριος Τσαγγρῆς. Ὁ κ. Ὑποπρόξενος προσῆλθεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐν συνοδείᾳ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ ὡσαύτως Ὑποπροξένου κ. Γεωργίου Μπένση.

Π. Κ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπή.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ λήξαντος μηνός, σεπτῇ ἐγκρίσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἱερατικῶς Προϊστάμενος Μεγάλου Ρεύματος διωρίσθη ὁ ἄχρι τοῦδε ἐν Ταταούλοις ἐφημερεύων πανοσ. ἱερομόναχος κ. Τιμόθεος Παζαρίδης, ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς Ἱ. Θ. Σχολῆς Χάλκης, ἀντικατασταθεὶς ἐν Ταταούλοις ὑπὸ τοῦ ἄχρι τοῦδε ἱερατικῶς προϊσταμενεύοντος Μ. Ρεύματος πανοσ. ἀρχιμ. κ. Ἀγαθαγγέλου Παπαδοπούλου.

Ἡ τελεταρχικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἀπετελέσθη, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Λαοδικείας κ. Δωροθέου, ἐκ τῶν ἐνδεδειγμένων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν Ὑπαλλήλων τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ π. Πατριαρχικοῦ Ναοῦ καὶ ἐπιλέκτων ὁμογενῶν. Τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπεβοήθησε προφρόνως ἀστυνομικὴ δύναμις.

Ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ διεξαγωγῇ τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ γραμμάτων τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας ἐξεφράσθη τοῖς μέλεσιν αὐτῆς ἡ Πατριαρχικὴ εὐαρέσκεια.

Μετάθεσις ἑορτῶν.

Ἐγκριθέντος, ἐξ ἀποφάσεως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἵνα αἱ ἑορταὶ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου καὶ τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, συμπίπτουσαι κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐν τῷ μέσῳ τῆς Μ. Ἑβδομάδος, μετατεθῶσιν εἰς τὴν Δευτέραν καὶ τὴν Τρίτην τῆς Διακαινησίμου, ἐξεδόθη, σεπτῇ Πατριαρχικῇ ἐντολῇ, ἡ κάτωθι Ἐγκύκλιος τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας:

Ἀριθμ. $\frac{\text{Πρωτ. 384}}{\text{Γραφ. 139}}$

Τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἀρχιερατικῶς καὶ τοῖς ὁσιωτάτοις Ἱερατικῶς Προϊσταμένοις τῶν ἱ. Ναῶν τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τῆς μνήμης τοῦ ἁγ. Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου συμπιπτούσης κατὰ τὸ παρὸν σωτήριον ἔτος τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ, ἐξ ἀποφάσεως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ὡρίσθη ἵνα ὁ ἑορτασμὸς αὐτῆς μετατεθῇ εἰς τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα (29 Ἀπριλίου), ψαλλομένης τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας κατὰ τὴν τοῦ

Τυπικοῦ σχετικὴν διάταξιν (Περίπτωσις Α§ 1, 2 καὶ 3), ὡς ἐπίσης μετατίθεται καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, συμπίπτουσα τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, εἰς τὴν Τρίτην τοῦ Πάσχα (30 Ἀπριλίου) (Τυπικοῦ περίπτωσις Α § 1 καὶ 2).

Σεπτῇ ἐγκρίσει τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ προσκυνητοῦ ἡμῶν Πατρὸς καὶ Δεσπότου, ἀνακοινούμεθα διὰ τῆς παρούσης τὴν ὡς ἄνω ληφθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν πᾶσι τοῖς Ἀρχιερατικῶς καὶ Ἱερατικῶς Προϊσταμένοις, διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐπὶ δὲ τούτοις εἴητε ἐν Κυρίῳ ὑγιαίνοντες.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 16ῃ Ἀπριλίου 1940.

† Ο Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Οἱ Μακαρ. Πχαι Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας εἰς Ἱεροσόλυμα.

Οἱ Μακαριώτατοι Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας κ Χριστοφόρος καὶ Ἀντιοχείας κ. Ἀλέξανδρος, μεταβάντες διὰ προσκυνηματικοὺς λόγους εἰς Ἱεροσόλυμα, συνηντήθησαν μετὰ τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Τιμοθέου μεθ' οὗ, σὺν ἄλλοις, ἀντήλλαξαν καὶ σκέψεις ἐπὶ ζητημάτων γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος, περὶ ὧν διεβίβασαν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ σχετικὴν κοινὴν Ἔκθεσιν.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Μακ. Πατριάρχας ἀπαντητικῶς κατάλληλα γράμματα.

Ἱ. *Μητρόπολις Κρήτης.*

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐκ τῶν διαβιβασθέντων ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κρήτης κ. Τιμοθέου Πρακτικῶν τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνόδου, ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἀποσχολησάντων τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως θεμάτων καὶ διεβίβασε τῷ τε σεβ. Μητροπολίτῃ Κρήτης καὶ τοῖς θεοφ. Ἐπισκόποις τὰ συγχαρητήρια αὐτῆς διὰ τὴν ζηλωτὴν συνεργασίαν αὐτῶν πρὸς προαγωγὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐν τῇ νήσῳ ζωῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς.

Ἱ. Μητρόπολις Πριγκηπονήσων.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἀσθενῶν παρέμεινε καθ' ὅλον τὸν λήξαντα μῆνα κλινήρης ὁ σεβ. Μητροπολίτης Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς. Τὰς ὑπὲρ ἀναρρώσεως αὐτοῦ εὐχὰς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου διεβίβασαν τῇ Α. Σεβασμιότητι ἐπισκεφθέντες αὐτὴν οἱ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος καὶ Ἀρχιγραμματεύς.

Ἱ. Μητρόπολις Ἴμβρου καὶ Τενέδου.

Τυχὼν τῆς ἀδείας τῆς Ἐκκλησίας ἀνεχώρησε τὴν 20ήν τοῦ μηνὸς μεταβαίνων εἰς τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος, ἵνα διέλθῃ τὰς ἑορτὰς τοῦ ἁγίου Πάσχα ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ.

Τὴν αὐτοῦ Σεβασμιότητα ἀναχωροῦσαν προέπεμψεν ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ πανοσ. Μ. Ἀρχιδιάκονος Μάξιμος.

Ρωσσικὴ Ἐξαρχία ἐν Εὐρώπῃ

Ἐλήφθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Ἔκθεσις τοῦ Ἐξάρχου ἐπὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ρωσσικῶν Παροικιῶν Σεβ. Μητροπολίτου κ. Εὐλογίου σχετικὴ πρὸς ζητήματα τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ.

Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί.

Ἀνασυγκροτηθεῖσαι, κατὰ τὴν κρατοῦσαν σχετικὴν τάξιν, αἱ λειτουργοῦσαι ἐν τοῖς Πατριαρχείοις διάφοροι συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί, κατηρτίσθησαν ὡς ἑξῆς :

— ***Ἐφορία Ἱ. Θ. Σχολῆς*** : Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Προύσης κ. Πολύκαρπος, Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος Χριστουπόλεως κ. Μελέτιος :(Ἐφοροταμίας) καὶ Αἴνου κ. Γερμανός.

— ***Κανονική :*** οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος, Χριστουπόλεως κ. Μελέτιος, Λαοδικείας κ. Δωρόθεος, Αἴνου κ. Γερμανὸς καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς Ἀρχιμ. Κύριλλος Ἀξιώτης ὡς γραμματεῦον μέλος.

— ***Γενικῶν Ἐκκλ. Ζητημάτων :*** Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Χαλκηδόνος κ. Μάξιμος, Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς, Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος, Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς Ἀρχιμ. Κύριλλος Ἀξιώτης, ὡς γραμματεύον μέλος.

— ***Οἰκονομική :*** Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος, Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος.

— ***Ἐξελεγκτική :*** Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Χριστουπόλεως κ. Μελέτιος καὶ Αἴνου κ. Γερμανός.

— ***Ἁγίου Ὄρους :*** Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος, Χριστουπόλεως κ. Μελέτιος καὶ Αἴνου κ. Γερμανός.

Βιβλιοθήκη : Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Χριστουπόλεως κ. Μελέτιος Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανός, Αἴνου κ. Γερμανὸς καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς Ἀρχιμ. Κύριλλος.

— ***Σκευοφυλακίου καὶ Μυροφυλακίου :*** Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Σάρδεων κ. Γερμανός, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος καὶ Λαοδικείας κ. Δωρόθεος,

— ***Ἐκκλησία Ἀμερικῆς*** : Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Χαλκηδόνος κ. Μάξιμος. Προύσης κ. Πολύκαρπος, Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς καὶ Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος.

Πανορθοδόξων Συνόδων καὶ Παγχριστιανικῶν Συνεδρίων : Οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Δέρκων κ. Ἰωακείμ, Ἡλιουπόλεως κ Γεννάδιος, Λαοδικείας κ. Δωρόθεος, ὁ Σχολάρχης τῆς Ἱ. Θ. Σχολῆς Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανὸς καὶ οἱ καθηγηταὶ ἀρχιμ. Χρυσόστομος καὶ Ἰωάννης Παναγιωτίδης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Τὴν 30 Ν/βρίου 1939 ἡ ἱ. Σύνοδος ἐξέλεξε διὰ ψήφων κανονικῶν βοηθὸν Ἐπίσκοπον τὸν πανοσιολογ. ἀρχιμ. κ. Διονύσιον Κυκκώτην, Διευθυντὴν τοῦ « Πανταίνου » ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον ***Μαρεώτιδος***. Ἡ εἰς ἀρχιερέα χειροτονία αὐτοῦ, μόλις τελευταίως ἀναρρώσαντος, ἐγένετο τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, 20ῃ λήγοντος, ἐν τῷ Πατρ. ναῷ Ἀλεξανδρείας, ὑπὸ τῆς Α. Θ. Μακαριότητος καὶ τῶν συνιεργούντων σεβ. Μ)τῶν Τριπόλεως, Πηλουσίου καὶ Ἀξώμης. Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μαρεώτιδος ἐξακολουθεῖ διευθύνων τὸν « Πάνταινον » θὰ βοηθῇ δὲ τὸν Μακαρ. Πατριάρχην ἐν ταῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱεροτελεστικαῖς καὶ διοικητικαῖς Αὐτοῦ ἀσχολίαις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατόπιν σχετικοῦ ἐγγράφου διαβήματος τῆς ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸ Ὑφυπουργεῖον Ἀσφαλείας ἀπέλυσεν ἐγκύκλιον ἀπαγορεύουσαν τὴν καθ' ἅπαν τὸ Κράτος προβολὴν κινηματογραφικῶν ταινιῶν, ὁμιλουσῶν ἢ μή, ἀναπαριστωσῶν τὰ Πάθη τοῦ Κυρίου, καὶ καθορίζουσαν ὥρας ἀργίας τῶν δημοσίων θεαμάτων κατὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα.